САМОСТІЙНА УКРАЇНА

ОРГАН ДЕРЖАВНИЦЬКОЇ ДУМКИ

INDEPENDENT UKRAINE

ЗМІСТ

Винипег Шикаго

РІК І. ЛЮТИЙ — БЕРЕЗЕНЬ 1948. Ч. 1—2

ХРОНІКА УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ

в ЕВРОПІ

Регенсбург. В днях 26, 27 і 28 грудня 1947 р. в Реґенсбурзі (Німеччина) відбувся II. Зїзд українських лікарів на еміграції, в якому взяли участь 154 лікарів та численні гості. Зїзд вибрав нову управу Лікарської Секції та схвалив резолюції.

Берхтесгаден. Тут померла на 73 році життя відома українська громадська діячка та письменниця Катря Гриневич.

Мюнхен. Союз Українських Пластунів на еміграції прийнято як надзвичайного члена до Міжнародного Пластового Бюра в Лондоні.

Відома українська капеля бандуристів ім. Т. Г. Шевченка під керівництвом Гр. Китастого виїхала на запрошення окупаційних властей до британської зони (Ганноверу), де візьме участь у міжнародньому мистецькому конкурсі.

Лондон. В днях 7 і 8 лютого н. р. в Лондоні відбулися Річні Загальні Збори Союзу Українців у Британії (СУБ). На зїзд прибуло 300 делегатів від 5,240 членів Союзу. Зїзд схвалив працю дотеперішньої управи СУБ, вибрав нову управу на чолі з сотн. Б. Панчуком та схвалив резолюції. Між гостями зїзду були Ї. Е. Кардинал Ґріффін, представники Міністерства Праці і суспільної опіки та Ґенеральної Робітничої Юнії.

8 січня ц. р. помер в Ґослярі (Німеччина) відомий громадський і політичний діяч, сотник УГА, б. посол до польського сойму, д-р Павло Лисяк, проживши 60 років життя.

Брюсель. Тут дійшло в січні ц. р. до злиття трьох антибольшевицьких організацій в єдину Антибольшевицьку Лігу Освободження Народів (АЛОН). В її склад увійшли слідуючі організації: Антибольшевицький Блок Народів (АБН), Інтернаціонал Свободи (ІС) та Прометеївська Ліга Атлянтійської Хартії (Прометей). В АЛОН репрезентовані 20 поневолених большевиками націй. З приводу злиття, згадані три організації видали спільний маніфест.

Мадрид. Знаний зі своїх недавніх блискучих концертів перший тенор українських опер В. Тисяк виступав у днях 16, 18 і 22 січня, 1948 р. в опері в Барсельоні (Еспанії), де мав надзвичайний успіх. Всі три рази мусів повторювати арію на домагання захопленої еспанської публики.

в ЗДА

Ню Йорк, — 25 січня ц.р. відбулося у Ню Йорку Свято Української Культури", влаштоване американським відділом Наукового Товариства ім. Шевченка. З доповідями й промовами виступали: проф. М. Чубатий (голова амер. відділу НТШ), проф. Меннінг, д-р Лев Мишуга, д-р Р. Осінчук, доц. Лев Добрянський. Підчас свята вручено проф. Менінгові диплому почесного доктора філософії від Українського Вільного Університету на скитальщині, як вислів признання від українського наукового світу за оборону прав українського й інших поневолених червоним імперіялізмом народів, за "відвагу говорити правду", як підчеркнув головний промовець свята.

Питсбург. 9.II. ц. р. помер довголітній редактор українського тижневика "Народне слово" — Матвій Хандога.

Ню Йорк. Недавно прибувші з Европи видатні українські мистці М. Бутович, С. Гординський, П. Андрусів та інші готовлять у Ню Йорку репрезентативну виставку українського образотворчого мистецтва.

в КАНАДІ

Винипеґ. Від половини січня обїзджає з доповідями українські осередки Канади відомий український національний діяч та публіцист — інж. Дмитро Андрієвський. Він прибув з кінцем минулого року на Пан-Американську Українську Конференцію в Ню Йорку, як представник сконсолідованого українського громадянства в Европі. Після обʼїздки українських осередків у США, інж. Д. Андрієвський прибув на запрошення КУК у Канаду. У своїх виступах достойний гість підчеркує постійно потребу найтіснішої консолідації українських політичних та громадських чинників, конечність мобілізації всіх зусиль еміграції для допомоги воюючій Україні та закликає до посилення акції допомоги українській еміграції в Европі.

Торонто. Нещодавно до м. Торонто прибули з Европи два видатні українські працівники пера — **Др. Дмитро Донцов,** відомий громадський діяч, б. видавець і редактор "Вісника" у Львові, автор численних творів на літературні, наукові, історичні та політичні теми та п. **Василь Софронів-Левицький,** письменник і журналіст, б. редактор **Господарсько-кооперативного** часопису та Літопису Червоної Калини у Львові.

Оттава. Апостольський делеґат в Канаді, Архиепископ Антоніюті проголосив, що Папа Пій XII. назначив українського гр.-кат. епископа Василія Ладику Ексархом всіх українців-католиків у Канаді. Одночасно він повідомив про висвячення двох нових греко-католицьких українських епископів — о. Ізидора Борецького з Ст. Кетеринс та о. Андрія Роборецького з Торонта.

в БРАЗИЛІЇ

Куритиба. Під кінець минулого року сюди прибула з групою українських скитальців пара українських оперових співаків — Любомир та Я. Мацюки. Після ряду виступів перед українською і чужинецькою публикою на сцені й у радіо, їх заанґажовано на слідуючий сезон до державної опери в Ріо де Жанейро, де п-во Мацюки виступатимуть у виставах "Любовний напій", "Богема", Мадам Батерфлай" та "Упровадження з Сераїль".

Містить статті з ділянок політики, культури й суспільного життя.

Редагує Колегія.

Видавець: СТЕПАН КОЦЮБА

Адреса Адміністрації:
Mr. STEPHEN KOSHUBA
644 Como Blvd.
St. Paul 3, Minnesota, USA.

Адреса Редакції:
"THE INDEPENDENT UKRAINE"
P. O. Box 183,
Chicago 90, Ill., USA.

Представництво "Самостійної України" в Канаді:
"The Independent Ukraine"
c/o "Kalyna"
872 Main St.,
Winnipeg, Man., Canada.

ВІД РЕДАКЦІЇ

Просимо додержуватися вказаних адрес. На адресу редакції просимо надсилати статті, рукописи та інші матеріяли.

На адресу адміністрації (в Канаді — представництва "Самостійної України") просимо надсилати адреси передплатників, грошеві перекази (моней ордери) та звертатися туди у всіх справах, звязаних з адмініструванням журналу.

Редакція приймає до друку праці ще не друковані.

Редакція застерігає собі право скорочувати рукописи. Рукописи на бажання повертаються.

Передруки з "Самостійної України" дозволені за поданням джерела.

Ціна одного примірника 25 центів. В інших державах в перечисленні на валюту даної держави. Книгарні, Товариства й окремі кольпортери одержують від 20 примірників — 20% знижки.

Передплата "Самостійної України" в ЗДА і Канаді виносить:

річно	$2.50
піврічно	$1.50
квартально	$0.75

INDEPENDENT UKRAINE

Articles published on political, cultural and social topics.

Edited by Editorial Committee

STEPHEN KOSHUBA, *Publisher.*

St. Paul, Minn., U.S.A.

САМОСТІЙНА УКРАЇНА

ОРГАН ДЕРЖАВНИЦЬКОЇ ДУМКИ

Р. 1 ЛЮТИЙ — БЕРЕЗЕНЬ 1948 Ч. 1-2

Від Редакції

З появою нашого журналу українські читачі в Америці дістають нове джерело інформацій і нове знаряддя діяння. Як вказує сама назва часопису, він є присвячений питанням повязаним з Україною і має підпирати справу Самостійної України. В тій назві і зміст нашого видання і гасло, якому воно має служити.

"Самостійна Україна" даватиме американському читачеві картину тієї героїчної боротьби, яку веде український народ за право жити власним життям на власній землі, звертатиме його очі і серце туди, де ллється неповинна кров його братів в обороні світової культури, в обороні Духа перед червоним варваром. Креслитимемо важливі події в житті української спільноти обабіч Океану. Шукатимемо світлих і сильних моментів на сторінках історії народу й підноситимемо їх, як зразок, як те, що нас лучить, не роз'єднує. Говоритимемо про творчі надбання українського народу у різних ділянках його духової й матеріяльної культури, шукатимемо йому питомих форм його державного, соціяльного й економічного життя.

Всі вичислені питання і справи не є байдужі для українців, що затримали духовий звязок з їх народом. Між тими українцями є такі, які ще недавно вийшли з України, інші вже давно, а ще інші того краю ніколи не бачили, бо народжені деінде. Але для всіх їх, що мають почуття до землі, де спочивають кості їх предків, які передали їм разом з життям частину свого духа, для всіх їх наш часопис не буде чужим, лише своїм і рідним. Він відкликається до їх серця, до їх почуття, а також до їх розуму і свідомости.

Чи не є правом і обовязком всіх українців змагати до визволення України і за привернення їй національної державности? Чи ми є вигнанцями з нашого рідного краю, скитальцями по чужих хатах, бездержавними, ми, йдучи за нашим почуттям і нашим життєвим інтересом, повинні підпирати справу України й шукати шляхів до неї. Чи ми є горожанами інших держав, для нас є питанням чести, щоби народ, який нас породив, дав традиції, вложив в нас свою душу, щоби той народ став вільний, був господарем на своїй землі. Він довго, надто довго, був погноєм для інших народів і його поневолення лежить плямою на нас. Діти державних народів є горді за їх походження. Чи ми маємо встидатися нашого і чи наші діти не мають уважати за честь для себе називатися українцями? Хіба тому, що Україна не є самостійною державою? А коли так, то ми мусимо помогти їй стати самостійною, до чого вона поривається від довгих століть і щедро платить своєю кровю за кожний крок на шляху до волі.

Нині більше, як коли, визволення України і віднова її національної держави є на порядку дня. Цілий світ стає нині до змагу з потворою, яка від соток літ смокче кров України і всі свободолюбні народи включаються у боротьбу з Москвою. Цілий світ є нині загрожений московським большевизмом, а тому він приєднується до боротьби, яку Україна провадить від трицяти років. Наразі єдина Українська Повстанча Армія ставить чинно чоло світовому комунізмові, а тому їй належить видатна роля серед союзників, які творять антибольшевицький блок. І чи не є нашим обовязком піддержати чинні змагання українського народу на цім світовім фронті? Гадаємо, що так, і то без огляду, хто з нас є горожанином якої держави.

Не маловажним є питання, який політичний і соціяльний лад пануватиме в Україні. Але не нам в Америці, в умовинах, коли саме фізичне існування нашого народу смертельно загрожене, не нам розвязувати це питання. Його вирішить сам український народ на руїнах червоного тоталітарного режиму. Не шукатиме Україна чужих зразків. Бо кожен нарід має свою соціяльну будову, свої поняття про добро і справедливість, свої навички і уподобання. Має їх і свободолюбний український нарід. Тож політичний та соціяльний лад в майбутній українській державі має відповідати природнім нахилам і життєвим інтересам українського народу.

Багато важніще для нас тут в Америці питання, щоби Україна позбулася чужинного поневолення. Панування в Україні Москви чи Польщі позбавляє її вільного вибору щодо режиму, а тому треба передусім запобігти поновному поневоленню України її відвічними гнобителями. І про це найбільше мусимо ми дбати тепер. А до того дійде, коли українські люди і ріжні українські групи матимуть між собою вирозуміння і спільности інтересів, себто коли між ними буде національна солідарність — мужність піднестися вище особистих і групових амбіцій для добра спільного великого діла.

Такий наш підхід до української справи і до окремих моментів її. Такими заложеннями будемо ми кермуватися в насвітлюванню подій біжучого життя, що стосується України, українського народу в цілости.

Щодо українських справ поза межами України а зокрема в країнах Америки, то ми до них підходитимемо з подвійної точки погляду. Ми вже зазначили, що уважаем природнім і вказаним, коли українці, якої б державної приналежности вони не були, помагають Старому Краєві і піддержують змагання народу, з якого вони вийшли. Але українці замешкалі по ріжних державах мають пильнувати також своїх місцевих справ і інтересів. Нам видається природним, коли вони плекають їх національну традицію, заховують свої звичаї, вчать своїх дітей мови їх батьків і т. д. Це лише збагачує молоде покоління, як рівнож збагачує культуру тої країни, де воно виростає. Наш журнал буде присвячувати свої сторінки і цим справам та питанням.

Не ставимо собі за завдання піддержувати якусь групу чи партію. Піддержуватимемо кожну українську групу і кожну українську людину в їх корисних і будуючих державницьких замислах і діях.

Хай нашим мірилом буде добро і велич української нації.

Зокрема будемо присвячувати нашу увагу питанням повязаним з переїздом до Америки українських переселенців з Европи, їхнім улаштуванням і включенням їх у місцеве життя. Цей переїзд є вказаний і конечний з огляду на тяжкі умови життя в Европі і велику вартість европейської еміграції. З другого боку перенесення їх до Америки дало би приплив нової крови українському загалові і організаціям в Новім Світі. Але ця операція потягає за собою поважні труднощі, як матеріяльні так і моральні та соціяльні. В підході до них і полагодженню їх потрібно багато вирозуміння і вичуття. Нашим насвітленням справи, ми хотіли б помогти, як новоприбуваючим, так і старому громадянству українському по окремих країнах.

В нашім журналі будемо піддержувати єдність і співпрацю здорових, конструктивних елементів нашого суспільства чи то на вигнанні в Европі чи то серед осілого громадянства американських країн. Маємо на увазі не єдність механічну, яка часто приводить до мертвеччини або до духового розкладу, але єдність в праці, єдність у змаганнях до спільної мети. Така єдність між українцями є нині потрібна більш, як будь коли. Вона потрібна для того, щоби відперти велику загрозу, яка нависла над цілим українським народом, а також потрібна для переборення життєвих труднощів. Завдяки тій єдности давним мешканцям Америки вдалося вже осягнути багато. Шляхом тої єдности мусимо йти і до вищої мети, якою для українського народу є Соборна й Самостійна Україна.

"Самостійна Україна" буде твердо і вірно стояти на цих позиціях і, віримо, вона знайде признання й піддержку усього, що свідоме й здорове в українській громаді.

"УКРАЇНСЬКІ МЕЧІ ПЕРЕКУЮТЬСЯ НА РАЛА ТОДІ, КОЛИ ГАСЛО НЕЗАЛЕЖНА УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВА ПЕРЕТВОРИТЬСЯ В ДІЙСНІСТЬ І ЗАБЕЗПЕЧИТЬ ОТОМУ РАЛОВІ МОЖЛИВІСТЬ ЗУЖИТКУВАТИ РІДНУ ПЛОДЮЧУ ЗЕМЛЮ З ЇЇ НЕЗЧИСЕННИМИ БАГАТСТВАМИ НЕ ДЛЯ ПОТРЕБ ТРЕТЬОГО, АБО ДРУГОГО З ПОЛОВИНОЮ. ЧИ ЯКОГОСЬ ІНШОГО ІНТЕРНАЦІОНАЛУ, А ДЛЯ УСТАТКУВАННЯ І ЗМІЦНЕННЯ ВЛАСНОГО ДЕРЖАВНОГО ДОБРА І ЗБАГАЧЕННЯ РІДНОГО НАРОДУ"

Симон Петлюра

Ю. Петрівський

Демократія перед Загрозою Большевицького Імперіялізму

Совєтський Союз став сьогодні центральним пунктом уваги світової думки. Це зрозуміле, бо з ним зв'язане ключеве питання сучасного світу, питання війни чи миру. Нова війна — це нове знищення віковічних здобутків людської культури і досягнень праці цілих поколінь, це нові велитенські матеріяльні жертви і що найважніше — це нові ріки людської крови і сліз матерів, жінок, сестер і дітей тих, які мусітимуть стати жертвою цієї війни. Тому зрозумілим стає, чому держави, які рахуються з волею своїх народів і болють за їхній спокій і добробут, намагаються за всяку ціну уникнути війни і досягти порозуміння з тою державою, яка творить сьогодні загрозу нової війни — Совєтським Союзом.

Однак увесь доцьогочасний досвід показав, що політика заспокоювання (apeasment) Совєтського Союзу була лишень наливанням води в бездонну бочку. У відповідь на всі миролюбні й компромісові пропозиції західних держав совєтська дипломатія мала лише свою тверду безкомпромісову лінію, послідовно прямуючи до визначеної мети. Для совєтської дипломатії всі міжнародні конференції в ОД, чи конференції чотирьох великодержав служили не як засіб до осягнення порозуміння з іншими державами і заведення врешті тривкого миру в світі, лише як форум для пропаґанди проти західніх держав, побудованої на брехні, демаґогії й провокації. Чи треба на це доказів? Кожен виступ Молотова, Вишинського чи Громика є доказом.

Куди ж прямує Москва? Підчас війни домагання Москви зводились до 2 пунктів: звільнення совєтської території зпід німецької окупації і забезпечення себе перед всякою майбутньою німецькою агресією через створення "дружніх" урядів у сумежних країнах. Це друге домагання могло видаватися справедливим і нічого дивного, що західні великодержави дали себе обманути Сталіном і погодилися на всі його домагання відносно окупації Польщі й балканських країн совєтськими військами.

Події останніх двох років показали, що розуміє Москва під поняттям "дружних урядів" у сумежних з СССР державах. Замісць приобіцяної демократичної свободи ці країни отримали найгіршого типу диктатуру й насильство, оперте на баґнетах совєтської політики НКВД. Правдиві демократичні провідники тих народів розстріляні, повішені, сидять по в'язницях і концентраційних таборах або примушені були рятуватися втечею за кордон. Зовнішні форми "самостійности" тих країн є лише тактичним совєтським пропаґандовим трюком, бо фактично комуністичні уряди цих країн є лише маріонетками в руках Сталіна.

Бувший польський премієр Міколайчик у своїх споминах, опублікованих тепер в американській пресі, подає такий характерний момент: коли Міколайчик звернувся до Сталіна з проханням доручити польській комуністичній партії не робити комуністичних переворотів в Польщі, Сталін відповів, не надумуючись:

"Згода. Я їм дам таке доручення".

Поминаючи вже саму фальшивість заяви, треба звернути увагу на відношення секретаря т. зв. всесоюзної "совєтської" комуністичної партії до теоретичних рівнорядних йому провідників такої ж партії в Польщі. Це відношення зверхника до підвладних йому слуг. Таке саме відношення існує й до всіх інших комуністичних партій, не виключаючи і комуністичної партії ЗДА.

Це все треба мати на увазі, коли розглядається теперішню діяльність комуністичних партій у світі. Вся ця діяльність спрямована на те, щоб захопити владу у всіх країнах світу, перевести там таку саму "демократію", яку вже переведено в Польщі й балканських країнах, та підпорядкувати світ диктатурі Сталіна чи його майбутнього наступника московського політбюра.

Важко помиляється сьогодні той, хто вірить ще у те, що Совєтський Союз думає про захист своїх кордонів перед якимсь "імперіялізмом". Говорити сьогодні про якийсь імперіялізм, що загрожував би СССР, смішно. Німецький імперіялізм розбитий і не скоро знов виступить на світову арену. А т. зв. "англо-американський імперіялізм" це тільки видуманий Сталіном страх на совєтських громадян, або — що найбільш реальне, щоб прикрити свій власний імперіялізм. (Відомий метод: "лови злодія . . . "!). А ще цей імперіялізм реальність, а не фікція, — це сьогодні тільки наївний може сумніватися.

Нещодавно французький часопис "Каррефур" опублікував цікаві дані про кількість совєтських військ в Европі поза межами Совєтського Союзу. З цих даних виходить, що проти приблизно 200,000 американських і стільки ж саме британських військ на европейському континенті Совєтський Союз тримає в Німеччині 300,000, в Польщі 150,000, в Мадярщині 25,000, в Болгарії 35,000, в Румунії 200,000. Коли до того додати ще перебуваючі під комуністичним командуванням війська сателітних держав і врешті 2.8-мільйонову армію в европейській частині самого СССР, то одержимо правдиве уявлення про те, що таке є т. зв. "англо-американський імперіялізм", і що таке т. зв. "миролюбна політика СССР", на яку так часто покликується Молотов, Вишинський і Громико.

Виникає питання, для чого і проти кого тримає СССР стільки війська. Відповідь на це питання дають таємні документи німецького міністерства закордонних справ про спільний

плян Гітлера і Сталіна поділити до спілки з Японією увесь світ між себе. Сьогодні Гітлера вже не стало. Японія відпала як партнер для Сталіна, отже Сталін залишився сам один як кандидат на диктатора світу.

Це божевілля — скаже читач. Ні, не божевілля. Це життєва необхідність для цілої російської большевицької системи і для теперішньої російської імперії. Перш усього змушує до цього Кремль ріжниця політичної й господарської системи західнього демократичного і російського большевицького світів. Питання стоїть дуба: або — або. Або знищений буде демократичний устрій західніх держав, побудований на свободі й добробуті громадян, або мусить згинути большевицька система диктатури, насильства, поліційного терору і людської нужди. Компромісу між тими системами не може бути й існування їх поруч себе на довший час неможливе. Для кремлівських володарів існування західньої "капіталістичної" системи творить небезпеку для дальшого існування большевицької системи. Що правда, Сталін в офіційних інтервю з західніми журналістами і Стассеном говорив що іншого, але всі намагання большевиків недовести до здійснення Маршалового пляну вказують на те, що Совєтському Союзові залежить якраз на затриманні стану нужди й господарського упадку в західній Европі. У сучасній большевицькій пресі панівним кличем є старий клич про "капіталістичне окруження", "капіталістичне зазіхання на свободу совєтського народу" і врешті про неможливість співжиття між капіталізмом і большевицьким "соціялізмом". Совєтська пропаганда намагається за всяку ціну переконати своїх громадян про те, що народи інших країн світу живуть у незвичайно великій нужді. Однак мимо всіх намагань совєтського режіму правда про добробут західніх демократичних країн зможе врешті добитися й до совєтського робітника і селянина і цієї справди якраз боїться Кремль і тому намагається й наматиметься знищити ріжницю між совєтською й демократичною системою: свободу людини, її добробут і достаток і врешті всі її духові надбання, її вільну незалякану ще поліційним терором і нескованy доґмами марксизму-лелінізму-сталінізму душу.

Поруч цих устроєво-політичних моментів не можна оминути ще одного важливого моменту. Є це національний визвольний рух народів Совєтського Союзу і народів, поневолених ним після останньої війни. Західньо европейська й американська публіцистика при розгляді совєтської проблематики майже не узглядною національних самостійницьких рухів народів, що входять в склад СССР.

Теоретично СССР — це союз окремих національних держав, з яких найбільшою є російська федеративна республіка. Деякі з цих держав — Україна й Білорусь входять у склад ОД, мають (все в теорії) "своє окреме" військо, ведуть "окрему" закордонну політику і т. д. Насправді ж ці держави стали колоніями Москви, яка в них послідовно й систематично вже від багатьох років ліквідує всі прояви самостійного національного духа і прагнень, одночасно швидкими темпами їх русифікуючи. Свідчать про те хоч би реґулярні чистки в літературних і наукових колах тих народів, яких совєтська преса не може закрити перед зовнішнім світом. За те нічого в совєтській пресі не пишеться про масовий вивіз десятків і сотень тисяч найбільш свідомого елементу цих народів. Ця хвиля вивозів охопила вже в широкому масштабі і балтійські держави, а тепер добивається й до "самостійних" держав "нової демократії".

Але навіть мільйони жертв не вбили в поневолених Москвою народів прагнення до національного визволення і державної самостійности. Це виявилося в перших днях совєтсько-німецької війни в 1941 р., коли цілі сотні тисяч українців й інших національностей кидали зброю і переходили добровільно в німецький полон, повіривши брехливій пущеній німцями вістці про те, що разом з німцями йдуть національні уряди тих народів. Це не було продажницького типу коляборанство з нацистами, як це дехто хотів би сьогодні пришити українцям, білорусинам чи балтійським народам. Це був тільки протест проти російського большевицького поневолення, це було прагнення до національної свободи й незалежности. Якраз ті вояки якщо їм вдавалося вирватися з німецьких таборів смерти, організували національний повстанський рух проти німців, побачивши, що німці, як і Москва, прагнуть поневолити їхні народи.

Гітлер, на щастя для людства, зробив помилку, не зумівши використати цих національних визвольних рухів проти Москви. Але 1941 рік став для кремлівських володарів ще одним доказом того, що самостійницький рух поневолених ними не-російських народів живе і може стати колись загрозою для самої російської імперії. Цей визвольний рух зокрема так довго небезпечний, поки ще поза засягом совєтського впливу живуть ідеї свободи людини й народів. Це ще одна причина, чому Росія (не як ріжнонаціональний комплекс СССР, а властива Росія — поневолювач інших національностей СССР) мусить шукати засобів, щоб знищити свободу поза своїми межами, знищивши її в себе.

В сучасну пору Росія, правдоподібно, не бажає ще війни, бо ще не готова до неї. Вона — треба припускати — не має ще атомової бомби. Захитане війною господарство ще якслід не налагоджене. А крім того, пам'ятаючи про згаданий вже нами досвід 1941 року, Росія, щоб бути повністю приготованою до майбутнього наступу на країни свободи й демократії, мусить ліквідувати небезпеку зриву національних революцій поневолених нею народів. В ході цієї "чистки" запілля вивезено вже кримських татар, масово вивозиться народи Балтики і ведеться посилена акція ліквідації всіх проявів українського націоналізму, сполучена з розстрілами, масовим вивозом до концентра-

ційних таборів або переселюванням в глибину Росії та в центральну Азію.

Однак визвольний протиросійський рух росте й розгортається зокрема на Україні, яка є найбільш невральгічним пунктом цілої російської советської імперії. Якщо Москві вдасться повністю зліквідувати український і інші національні визвольні рухи і твердою ногою станути на тих землях, тоді Захід побачить перед собою не чемного, хоч впертого, дипломата Молотова, а приставлений до грудей голий багнет червоноармійця.

ПРОТИВЕНСТВА, ЯКІ ПОДІЛИЛИ СВІТ НА ДВА ВОРОЖІ ТАБОРИ, Є ТАКІ ГЛИБОКІ ТА НЕПРИМИРИМІ, ЩО БОРОТЬБА ЙДЕ НА ВЗАЄМОЗНИЩЕННЯ. В ЦІЙ БОРОТЬБІ ВИТРИВАЮТЬ ТА ПЕРЕМОЖУТЬ НАРОДИ, ЯКІ МАЮТЬ ВЕЛИКУ І ТВОРЧУ ІДЕЮ, ТА ЖИТТЄВУ СНАГУ. УКРАЇНСЬКИЙ НАРОД ЦЮ СНАГУ МАЄ, АЛЕ ЩОБ ОСЯГНУТИ ПЕРЕМОГУ, ПОТРІБНА МОБІЛІЗАЦІЯ ВСІХ ЙОГО СИЛ ТА ЯКНАЙДОЦІЛЬНІШЕ ГОСПОДАРЕННЯ НИМИ. БЕЗ ТОГО ВІН БУДЕ РОЗБИТИЙ ВОРОЖОЮ СИЛОЮ ТА ВПАДЕ ВІД ВИЧЕРПАННЯ

Інж. Степан Куропась

На Допомогу Воюючій Україні

Найкращі сини України, що остали ще в живих ведуть сьогодні збройну боротьбу проти відвічного ворога — Москви.

Без огляду на це, чи вони ведуть ту боротьбу під стягом Української Повстанчої Армії, найбільшої тепер мілітарної формації поневоленої України, чи воюють під іншим означеним або й неозначеним іменем, вони заслуговують на піддержку з боку українців (на тому боці океану сущих). Боротьбу УПА треба вважати "Святою Війною" Української Нації проти червоного окупанта. А коли та визвольна боротьба є "святою". то нам заокеанським українцям, горожанам ріжних держав, треба прикласти рук до неї. Саме серце, саме співчуття цій боротьбі невистарчає. Невистарчає рівнож позбутися відповідальности кількома патріотичними окликами "Слава Україні", чи "Слава Героям". Це дуже патріотичні оклики, але дуже дешеві, нічого некоштують й до нічого незобовязують. Слава Україні й Героям буде тоді, коли ті гасла вільно й без шкоди практикувати. Під теперішню пору всякі патріотичні вигуки скорше кладуть людей до сну, бо пересічний чоловік насичений їх духом думає, що він вже сповнив свій обовязок патріотичним окликом. Боротьбу УПА треба спопуляризувати, але не способом Лебедя, який в своїй брошурі "УПА" пише про справи так якби він був одиноким уповноваженим за неї говорити, що і як він хоче. І з того виходить, що він, промовчуючи імена людей, які вклали масу праці в організацію УПА, приписує всі заслуги собі і своїм партійним однодумцям. Ні — нам заокеанським українцям треба знати правду без всяких партійних додатків. Ми живемо вже довгі літа в країнах, де журналістика поставлена дуже високо, де за правдою американські кореспонденти готові залізти навіть в найдикіші джунґлі на те, щоби своїх читачів вірно інформувати. Ми до того привикли вже й не можна кормити нас напів-правдою.

Правда про УПА й про воюючу Україну взагалі поможе нам всім, а що найважніше, поможе УПА визволити Україну з ворожих лабет. Правдиві інформації про всі українські справи в Европі поможуть змобілізувати український загал до моральної і матеріяльної піддержки українських визвольних змагань. Всякі партійні півправди лише вносять між нас роздори. Поміч для воюючої України може бути видатною лише тоді, коли буде зорганізована в рямках існуючих вже на американському грунті комітетів, а не ведена аматорами партійних під-комітетів. А до того в Америці доходить! Ба що гірше, доходить до того, що невеличкий гурт гурра-патріотів оголомшений літературою а ля Лебедева "УПА", воює за монополь помагати визвольній боротьбі і доказує на всі заставки, що він (цей гурт) перший доніс проте, що УПА існує взагалі! Тим гурт тих людей наносить для самої УПА і для цілої справи визволення України величезні шкоди. Бо у висліди сам один він багато зробити не може, а своїм консеквентним нацьковуванням на істнуючі вже українські комітети в Америці притуплює збіркові акції, та кидає колоди під політичну акцію.

На мою думку треба заокеанським українцям покласти тому кінець. Треба мати "хребет" і виразно і недвозначно заявити в пресі нашій хто помагає УПА, а хто здержує ту поміч вигукуванням, чи обіжниками, які одних переконують, а других знеохочують.

Треба раз сказати; Поміч для УПА є дуже потрібною й на часі! Поміч для УПА можуть найкраще дати існуючі вже українські комітети узнані державними властями. Хто говорить і робить інакше, ширить хаос і дезорганізацію.

Крім матеріяльної помочі визвольним си-

лам України треба розвинути політичну акцію в справі визволення України, інакше народ заложить руки в надії, що сама УПА здобуде Україну! Пан-американська Українська Конференція дала добрий приклад і початок. Нажаль нема кому виконувати постанов цієї конференції по наших громадах, бо до того Конференція ще не створила відповідних умовин. І хоч минуло вже кілька місяців від закінчення цієї конференції — до нині нема ще апарату, щоби діяв. Та справу можна ще направити, бо гряде час — великий час, де ті народи що будуть до того часу приготовані, визволять себе з московського "визволення". Чи визволиться й Україна? Найбільша визвольна армія України є таки на місці, на українських земель і її нам в Америці треба помогти морально й матеріяльно не фразами, а сильною акцію, і то організова ою та добре передуманою, щоб вона не спинилась на нещирих фразах, але проводилась послідовно доки триває бротьба УПА.

ПОЛІТИЧНЕ ЖИТТЯ НА ЕМІГРАЦІЇ МУТИТЬ БУТИ ТІСНО ПОВЯЗАНЕ З КРАЙОВИМИ ПРОЦЕСАМУ ТА ПОДІЯМИ. ТІЛЬКИ НА БАЗІ ГЛИБОКИХ ТА ОРГАНІЧНИХ ЗВЯЗКІВ З КРАЙОВИМ ЖИТТЯМ У ПОВНОМУ РОЗУМІННІ ЦЬОГО СЛОВА ЕМІГРАЦІЯ ЗМОЖЕ СПОВНИТИ СВОЮ РОЛЮ ТЕПЕР І В МАЙБУТНЬОМУ. ІНАКШЕ ВОНА ПЕРЕМІНИТЬСЯ В ЕМІГРАНТЩИНУ, ЯКА, ПОЧАВШИ З КОНЮНКТУРНОЇ СПЕКУЛЯЦІЇ, ПОКІНЧИТЬСЯ ЦІЛКОВИТИМ РОЗБИТТЯМ ТА РОЗКЛАДОМ.

Січовик.

Карпатська Україна на Шляху до Волі

(ВІД САН-ЖЕРМЕН ДО 15 БЕРЕЗНЯ, 1939 РОКУ)

Коли на Східніх і Центральних землях України ще греміли гармати, коли обєднані сили Армії УНР разом з УГА вели жорстокі бої з відвічним ворогом України з півночі і сходу, в затишному місті старовинної Франції Сан-Жермен, за круглим столиком, накритим червоним сукном, вирішувалася доля одного із шматків Української Землі — Закарпаття.

Тут зібралася конференція переможців по першій світовій війні, щоб усталити мир, зафіксувати новий розподіл світу між великими можновладцями, а разом з тим була вирішена й доля нащадків славного українського князя Корятовича, який кілька сот років тому вивів із плодючих чорноземів Волині невелику горстку українського народу за шпилясті Карпати.

Тут одним розчерком пера було підписано 10 вересня, 1919 року договір, за яким Закарпаття віддано під опіку Чехословацькій республіці. Ця дата увійшла в історію, як ще один акт великої несправедливости в розв'язанні українського питання.

Правда, згідно з цим договором, передбачено деякі права для Закарпаття. Так, наприклад, у ньому було зафіксовано, що не пізніше, як через 90 днів по скликанні Чехословацького сойму, Закарпаття мало б дістати свій власний сойм, тобто, свій, український уряд. Але це було тільки теоретично, а дальша практика показала зовсім щось інше.

Ставши на шлях загарбання Закарпатської України до своїх рук, тодішній чеський уряд був послідовний у своїй політичній лінії до кінця. Він прискореним темпом закріплював свої позиції на Закарпатті.

А кількасотлітнє перебування Закарпаття у складі Австро-угорської держави не пройшло безслідно для українців. Панування, головним чином, мадярів над Закарпаттям на довший час наклало своє чорне тавро страшної матеріяльної нужди і безмежного національного затуркання. Так звана "Карпатська Русь" була вздовж і впоперек укрита густою сіткою шинків, що висмоктували в селянина останній гріш і задурманювали його голову алькоголем.

Мадяри дуже толерували москвофільський рух на Закарпатті, який ішов у парі з мадярофільським, і тим самим прислужувався своїому господареві з Будапешту у придушенні будьяких проявів чогось українського.

Прага, перебравши в 1919 році під свою опіку Закарпаття, не тільки не усувала мадярської спадщини, а навпаки, всіляко поглиблювала її в дальшому культурно-господарському житті Карпатської України. Зокрема, в господарській частині це унаочнювалося тим, що Чехія, будучи високо розвиненою індустріяльною країною, на Закарпаття дивилася й використувала його, як сировинну базу, але й не думала хоч про часткову індустріялізацію цієї технічно відсталої своєї колонії.

По урядах Карпатської України сиділи чеські чиновники і бешкетувала чеська поліція. Закарпаття заповнилося густою сіткою чеських емісарів, які проникали в усі шпари життя українців.

Але хоч як були приспані національні почуття нащадків князя Корятовича, хоч як заЧиняв усі щілини до подуву національного вітру новий господар, все ж хоч десь у підсвідомості Закарпатця вітав дух Мазепи, дух Богдана Хмельницького. З перебігом часу то

тут, то там з'явилось мерехтіння національної іскри. Іноді стихійно, підсвідомо розносився по закарпатських полонинах на початках слабонький, а щораз усе сильніший подих української стихії, поступово виходили на поверхню українські національно-політичні прагнення. Виявом цих прагнень з'являється у Пряшеві часопис за редакцією Ірини Новицької. Поруч з Новицькою були інші патріоти, що тримали зв'язок із своїми братами зза Карпат. Серез них були такі, що ще й перед світовою війною бували на з'їздах "Просвіти" у Львові, як, наприклад, інженер Гриць із Берегова, та інші. Траплялися на Закарпатті й старшини Гуцульського куреня, який у складі Української армії в 1919 році брав участь у боротьбі з мадярами за Рахів і Сегет.

Отож, завдяки цим окремим, національно-свідомим одиницям, на Закарпатті ще тоді конгреси виявили свою волю приєднатися до Української Держави зі столицею в Києві.

Один із пропагандивних плякатів Організації Народньої Оборони КАРПАТСЬКА СІЧ, 1939 р.

Однак, на загал це були лише одиниці, які являли собою краплину в великому океані національно несвідомої маси, що спала непробудним летаргічним сном і цілковито перебувала під впливом — якщо не самих мадярів, то в найліпшому випадку — мадярофілів, підтримуваних чеським урядом.

Такі керманичі громадської думки під плащиком москвофільства майстерно використовували для себе чеську підтримку і робили своє діло, присипляючи прояви українського національного духу, а разом із тим ведучи пропагандивну роботу і проти самих чехів.

Велику ролю в пробудженні національної свідомости на Закарпатті відіграла українська еміграція, яка, особливо в 1920-21 рр. і пізніше почала продиратись крізь загорожі таборів інтернованих, головним чином, із Польщі і просочуватися до Закарпаття. Вони, ці еміґранти, серед яких досить було культурних сил, осідали в селах і містах, куди несли передові національні ідеї, розпалювали в Закарпатській темряві вогнища української культури і національного ставання. Ці перші еміґранти були яскравими зірками на темному Закарпатському небосхилі, що просвітлювали глуху чесько-мадярську ніч на Закарпатті.

Важкий був їхній шлях, багато по дорозі до мети було перешкод і заборон, але вони з честю їх переборювали і рішуче йшли вперед. Особливо тяжкою перепоною була темрява. Ніякого українського шкільництва, звичайно, не було. Лише церква і церковні школи були єдиною трибуною українського слова. Однак, і тут остільки було змадяризовано духівництво, що українське слово було позбавлене своєї чарівної сили. Національно-свідомої інтелегенції не було, крім розпорошених одиниць.

Поза церковними школами і самою церквою ніякого українського життя не було. А церковне життя, що ледве жевріло, виглядало в такий спосіб: на 500 тисяч українців було греко-католиків біля 400 тисяч і біля 100 тисяч православних. Правда, греко-католицька церква була забезпечена досить кваліфікованим духівництвом, але дуже змадяризованим, а православна взагалі не мала належно освіченого духовного проводу, від якого, ясна річ, не було чого вимагати в справі підтримування і розвою національного відродження.

Таким чином, весь уклад життя на Закарпатті, беручи під увагу жахливу спадщину Австрійсько-угорського панування, промовляв не на українську користь.

Українська політична еміграція ставила своїм першим завданням виховання нової, національно-свідомої української інтеліґенції з народніх мас, із селянської гущі, а тому, як засіб до цього, треба було опанувати культурно-освітню ділянку — шкільництво, а в галузі господарства — розпочати кооперативне будівництво.

Почали засновувати народні школи, гімназії, семинарії. Селянська молодь, попри свою матеріяльну нужденність, потяглася до Ужгороду, Хусту, Мукачева, щоби здобувати освіту, а далі йшла до Праги, Братислави, Брна та інших університетських міст. Цьому багато прислужилися високі школи, що створені були силами українців: в Подєбрадах — Українська Господарська Академія, у Празі — Український Університет та Український Педагогічний Інститут, — в Модржанах біля Праги — українська гімназія.

Так вишколювалася нова українська інтеліґенція, яка пізніше стала в перших рядах боротьби за український ренесанс на Закарпатті. Ця молодь жадібно хапала український подих, вона всім серцем і душею вдихала ук-

раїнське національне повітря, яке пізніше витворювало в їх умах тверду волю служити всенаціонально-державній ідеї. У свідомості Закарпатської молоді оформлялася і зріла ідея служення своїй матері Україні, своєму знедоленому народові, відновлювалися споконвічні мрії їхніх славних предків — українських Лицарів Гонт, Залізняків, Кричевських; вони поволі, але певно захоплювалися ідеями Самостійної Соборної Української Держави.

Ця ідея з кожним днем і з кожним роком усе більше полонила молоді Закарпатські сили і щодалі — глибше проникала в гущу народніх мас. Вона пізніше знайшла найширший відгук у народі, проілюстрований устами звичайнісінького собі малописьменного селянина Д. на зїзді "Просвіти" в Турі-Реметі, який сказав дослівно так:

> "Ми домагаємось, щоб наші представники не виступали від імени якогось там "посвояченого з чехами племени" як це висловився чеський міністр, але від імени всього 50-мільйонового українського народу, якщо ми є його членами . . ."

Держави — в міжнародньо-політичний світ — у колі вільних народів, створити потужний український форпост на Заході.

У квітні 1934 року на Закарпатті організується "Народовецький Союз" з осідком у Мукачеві, який був уже відвертим виявом власної самобутньої творчости Українського Закарпаття, і цей рік у житті Срібної Землі став справді переломовим роком, бо він започаткував собою рішучу заяву на організаційно-самостійне життя українців. "Народовецький Союз" охоплював найрізноманітніші прошарки українського суспільства: сюди входили і селяни, і ремісники, і вчителі, і студенти.

Того ж року відбувся з'їзд народовецької молоді, на якому було представлено кільканадцять тисяч кращих молодих українських патріотів, що прагнули нового життя, прагнули боротьби за свою власну українську долю.

Під натиском зростаючої національної свідомости і в наслідок самовикристалізування українського духу на Закарпатті, як карткові домики, починають валитися штучно створені чесько-мадярськими політиками москвофіль-

Голова Уряду Карпатської України, о. д-р А. Волошин в товаристві свойого особистого секретаря Рогача між народом у Хусті.

Оці слова, такі прості, але й такі глибокі своїм змістом, є найкращим показником невпинного зростання українських національних ідей і захоплення ними, цими ідеями, широких Закарпатських мас.

Як бачимо, те що десь в 1919 році було здобутком незначних одиниць, тепер уже становиться досягненням народніх мас. З національно неокресленої маси поступово на Закарпатті гартувався національно-свідомий моноліт, створювався і оформлявся нарід-велетень, що здатний зрушувати з місця гори, спроможний двигати загальну українську справу вперед, як потім показали знаменні і одноразово трагічні для Закарпаття березневі дні 1939 року.

Характер Закарпаття мінявся: із колись аморфної маси кувався нарід-сталь, Закарпаття виходило із свого дитячого стану і поволі становилось твердо на ноги дорослої людини, щоб сповнити свою велику історичну місію — відчинити браму Києву — Столиці Української

ські фортеці, які були до цього часу забороло на шляху українського руху. У москвофільському русі наступає епоха занепаду, духового приголомшення*.

Вже в березні, 1938 року падає один із найстарших стовпів руської преси, москвофільська газетка буковинського ренегата Цурвановича "Русская Земля". Розпадається "Карпато-русский театр" — спільна й улюблена дитина чеської адміністрації та місцевих мадяронів-"русофілів". Крахує "Общество Духновича". Настає гризня в русофільському політичному таборі і "Руській Народній Раді", яку перебирають у свої руки бродіївці. Вони шукають шляхів до порозуміння з Українською Центральною Народньою Радою, що вже відбула кілька засідань і віч та схвалила протести проти мадярського ревізіонізму, у справі заміни московських підручників на українські і проти зволікання із заведенням автономії, та в травні приступила до організації українського щоденика.

"Угода" між Народніми Радами Українською та "Русскою" стає ще більш "актуальною" з приходом москвофільської американської делегації в половині травня. Відбувається кілька спільних засідань представників обох Рад, за участю американської делегації. Але Українська Центральна Народня Рада веде далі самостійну українську політику, і 29 травня схвалює резолюцію, в якій констатує, що закон ч. 172-37 про перший етап автономії не був переведений в життя ані по 11 місяців. Вона домагається, на основі §3 Конституційної Грамоти найширшої територіяльної автономії.

Як бачимо з цієї резолюції, українська політична думка чимраз іде далі і ставить усе більші вимоги щодо свого життя-буття, голосніше починає заявляти право на свою, наразі автономію.

Що більше підупадав москвофільський рух, остаточно втрачаючи свої позиції, тим сміливіше йшов до своїх вершин український рух, він усе виразніше ставав до безпощадної боротьби за свої національні і політичні права Українського Закарпаття.

Могутньою хвилею котився по Срібній Землі український націоналістичний рух. Головною трибуною національного руху виступає часопис "Пробоєм", який гуртує навколо себе найпрогресивніші і жертвенні українські елементи, що рішуче виступають проти всього антиукраїнського. Під прапори ОУН стає селянство і придавлене гнетом робітництво.

Разом із тим, хмари на обрії все густішали і густішали. Над Чехословацькою республікою все сильніше нависали громові хмари, які мали розрядитися у смертельну зливу. Над штучно зліпленою республікою мала пробити дванадцята година, і ось вона прийшла.

29 вересня 1938 року, згідно з Мюнхенською угодою 4-х великих, Судети і німецькі окраїни відходять до Райху. Чехословацький уряд занепокоєний такими подіями, і вже 1.Х. спішно видає розпорядження ч. 206 про другого губернатора Закарпаття, а слідом за ним — 3. Х. — для Словаччини організовує окреме міністерство.

Такими заходами чеський уряд думав собі залагодити щілину, яка почала утворюватися в цілості його республіки, але ця щілина, започаткована Мюнхенською угодою, невпинно розширялася і переростала в непрохідну прірву, в якій пізніше знайшла для себе могилу й чехословацька республіка, як держава.

Дальші події розгорталися не так, як уявляв собі на початках їх чеський провід, бо гноблені ним національні меншості у своїх вимогах ішли далеко далі, ніж уявляли собі політики в Празі. Уже 6. Х. словаки й українці ставлять спільні вимоги перед Прагою про найширшу автономію як для словаків, так і для Закарпатської України, а ще трохи згодом Словаччина проголошує свою самостійність. На Закарпатті продовжується господарювання чеської жандармерії. По відїзді др. Бенеша, владу перебирає ген. Сировий, який заграє з Закарпаттям, але продовжує політику придушення українського руху.

З перебігом часу, ген. Сировий створює уряд для Закарпаття, на чолі з москвофілом промадярської орієнтації Бродієм, який аж ніяк не міг задовольнити ростучих національних вимог Закарпаття. Цей уряд зразу ж показав повну нездатність задовольнити насушні потреби Українського Закарпаття.

Очолюючи уряд Українського Закарпаття, Бродій у той же час провадить ганебну, продажню політику у змові з Будапештом. Мадярські терористи щодалі більше тероризують українське населення, намагаючися внести замішання в його середовище.

Віденський арбітраж, який мав усталити мадярсько-закарпатський кордон, схвалює ганебне, несправедливе рішення щодо Закарпаття, передаючи споконвічні українські міста Ужгород, Мукачів, Берегове — Мадярщині, чим викликає велике обурення української громадськости. Але від цього арбітражу чинні українські діячі нічого кращого й не чекали, бо вони добре знали політику гітлерівського міністра закордонних справ Рібентропа, так само, як й його колеги — італійського міністра Чіано, бо ці якраз два, з дозволу сказати, державні мужі і вирішували тоді долю Закарпаття.

Провід українського націоналістичного руху ще задовго перед цим застерігав українців перед гітлеризмом. В українській пресі на еміграції, в статтях про міжнародню ситуацію, неразпідкреслювалось, що в тій політичній грі, яка зарисовувалася на політичному обрії, ми не маємо справжніх приятелів. Зокрема, заслуговувала на увагу стаття, що зявилася в паризькому "Українському Слові" під ініціялами Д. А. — про загрозливу небезпеку для України з боку німецького гітлеризму. Цю статтю потім передрукувала львівська "Неділя", а Юрій Артюшенко 1938 року, у своїй статті "Напередодні подій", що була надрукована в канадійському "Новому Шляху", між іншим, писав таке:

> "Якщо німці підуть із своїми політичними концепціями на Україну, то їх чекає новий 1918 рік".

Пророчі слова названого автора, як ми переконалися пізніше, потрапили не в брову, а в самісіньке око.

Чимало статтей зявлялося в тому ж таки паризькому "Українському Слові" і про Закарпаття, як, наприклад, "За запілля для Закарпаття" — серпень 1937 р., "Закарпаття і чужина" і ряд інших. Усі автори цих статтей орієнтували українців тільки на власні сили, як єдине спасіння, і застерігали від гітлерівської небезпеки.

Отож, цілком логічним був і результат Віденського арбітражу, що й на цей раз знехтував природні права українців, що брутально потоптав їхні справедливі домагання.

Уряд молодого Закарпаття, що ледве вбивалося в колодочки, був так нещадно підрізаний цим арбітражем, і змушений був з болем у серці залишити свою рідну столицю Ужгород і переїхати до Хусту.

Однак, не зважаючи на кривди, заподіяні Віднем, на невпинний терор агентів Будапешту і Варшави, які вздовж цілих кордонів тероризували українське населення, мордували кращих патріотів Закарпаття, уряд у Хусті продовжує працю над закріпленням і розбудовою молодої Української Держави.

12 лютня 1939 року подавляючою більшістю в 94% голосів, обрано перший сойм Закарпатської Держави. Всюди по шпилястих горах і розкішних полонинах лунав могутній український гимн, гимн звільненого від кількасотлітнього ярма українського народу, який відкривав широку дорогу своїм братам на сході до самостійного життя, який мав послужити маяком для цілої 45-мільйонової нації, який, нарешті, мав відкрити браму Києву на Захід, але певно так не хотілося зрадливій фортуні, яка стримала цей шалений гін хороброї частини многострадальної нації до самобутнього життя.

І; не зважаючи на смертельну загрозу, що насувалася з Мадярщини, що була вже за яких двадцять кілометрів від місця засідання Парляменту, він спокійно і зрівноважено працював, переходячи від точки до точки порядку денного. Особливого напруження й урочистости досягло засідання, коли Голова Держави почав читання закону ч. 1. Тоді в залі наступає могильна тиша, а премієр зрівноваженим голосом урочисто проголошує:

"На основі §§ 1 і 3, прийнятого Соймом закону ч. 1, проголошую Карпатську Україну Вільною Суверенною Карпатською Українською Республікою!"

Заля обертається в розбурхане море оплесків і громових вигуків "Слава Україні!" Вся заля співає "Ще не вмерла Україна . . ."

І хоч буквально через кілька годин Карпатська Українська Держава була потоплена ворогом у крові її кращих синів, все ж цей акт залишиться в історії визвольних змагань, як

Головна Команда "Карпатської Січі" відбірає салют. Дефіляда перед Головною Командою Карпатської Січі підчас святкування 20 Роковин Соборности України, що відбулось у Хусті 22 січня, 1939 р.

На мадярсько-польських кордонах продовжувала діяти злодійська рука, щоденні наскоки диверсантів і терористів усе множилися. Ззовні підтримки для молодої держави не було, а тільки кругом зрада і підступ. Так надходили славетні і трагічні, хоробрі і безсилі, героїчні і гривожні дні.

І ось як завершення розбудови Карпатської України наступило історичне засідання Українського Парляменту 15 березня, яке відкрилося під гуркіт мадярських гармат і рокіт автоматичної зброї словами Голови нової Держави о. д-ра А. Волошина:

"Всемогучий дозволив нам, найменшій галузці Українського Народу, взяти свою долю в свої власні руки. Вірю, що з Божою поміччю наш перший законодавчий Сойм, однозгідно волею народу дане йому право і власть, виконуватиме в добро Української нації і цілого населення Карпатської України . . . Слава Україні!"

документ величезної історичної ваги, який сягає далеко поза рамці півмільйонового українського населення Закарпаття.

Блискучу характеристику цьому актові дав визначний український громадсько-політичний діяч, що як і його ідейний однодумець Ольжич, знайшов собі смерть у кривавих пазурях гітлерівського гестапо в Бабиному Яру біля Києва, Іван Рогач, який писав:

"Тут дійшла Карпатська Україна в свойому історично-політичному розвитку до кульмінаційної точки — до проголошення державної незалежности. Перший законодавчий, вибраний народом, Сойм проголосив незалежність Карпатської України, а рівочасно пролита кров українських січовиків освятила державну самостійність Карпатської України.

Цим прислужилася Карпатська Україна багато до зактивізування всеукраїнської проблеми, бо показала наявно, що українці, хоч би їх було навіть півмільйона, не шукають ін-

шої розвязки для себе, а волять єдино достойну для культурного народу: жити власним державним життям. Карпатська Україна цим актом, кривавою боротьбою проголосила свою державність і засвідчила, що й найменша частина українців знає, до чого прагне, і готова боротися за свою державність.

Так Закарпаття гідно сповнило свою місію на шляху визвольних змагань цілої української нації, і за це йому належить почесне місце в майбутній Соборній Українській Державі. Карпатська Україна, проголошуючи незалежність, увійшла в цілість всеукраїнських визвольних змагань. Мадярська окупація ніколи не зможе затерти цих фактів і прав українського народу до цієї землі . . ."

У ВОГНІ ПЕРЕТОПЛЮЄТЬСЯ ЗАЛІЗО В СТАЛЬ,
У БОРОТЬБІ ПЕРЕТВОРЮЄТЬСЯ НАРОД В НАЦІЮ.

(Е. Коновалець)

І. Степова.

В День Свята Жінки-Героїні

О. Теліга, найбільша поетка першої нашої еміграції, народилася в Петербурзі 1906 р. Проживала в Празі, в Подєбрадах і Варшаві. Активна співробітниця журналу Вісник (Львів). Видатний член ОУН. Згинула 9.2.1942 в застінках Ґештапо, разом із своїм чоловіком — бандуристом, учасником Визвольних Змагань — інж. Михайлом Телігою. Заарештовано їх у Києві, куди вони вернулися по довголітнім вигнанні й де О. Теліга редагувала журнал "Літаври". Лишила по собі збірку "Душа на сторожі", яку недавно видано на еміграції.

"І от шляхи, немов підлога —
Риплять від хижих орд . . ."

І так риплять вони віками під чоботом різних наїздників, що піднімаються проти України зі сходу, заходу, півдня та півночі. І віками український нарід кривавиться та падає під їхніми ударами. Падає і своєю силою безсмертности встає знов і знову бореться. Не знає історія іншого народу, що рівний був би українськкому своєю видержливістю, впертістю та войовничістю.

Виникає питання: як цей нарід не згинув досі, як не перемінився в німого раба? Як може він мати ще сили до боротьби? Яким чудом сили його весь час зростають?

Чудо це лежить у гарячих серцях провідних його одиниць. Вони весь час утримують полумя його горіння жадобою волі. І хоч удари ворога неймовірно важкі, часті й жорстокі, гарячі серця не дають упасти в темноту рабства.

З давніх давен гарячі серця наших предків гнали їх у походи, до перемог. У момент найбільшого упадку й пригноблення, коли, здавалося, все ломиться, коли вмирає все людське у кожній людині, гарячі серця тих чи інших героїв запалювали, підносили, відроджували та кидали до боротьби.

І на сторожі інтересів Української Нації, побіч мужчини-лицаря, творця та мученика за добро свого народу, стоїть від віків Українська Жінка-Героїня. Вона виступає, як вірний друг та дорадник наших державних велитнів, що помагає їм двигати великий тягар державного будівництва чи боротися за відновлення Української Держави. Вона, зі зброєю в руках, стає нерідко на оборону своєї землі, захищає до кінця свого життя українські фортеці, чи виконує різні допоміжні функції в рядах Української Армії. Вона, йдучи за голосом свого серця, включається та записується золотими літерами в книгу боротьби та геройств українських революціонерів-підпільників.

З мряковиння століть виринає світла постать Української Жінки-Володаря і Воїна — Ольги. Своїм ясним розумом та рішучістю на престолі київських князів, вона цементувала першу Українську Імперію. А згодом, коли Україна опиняється серед повені безнастанних

нападів, Українська Жінка-Героїня стає плече-в-плече з своїм чоловіком для захисту рідної землі. Ніжним, але полумяним серцем Лесі Українки вона кидає твердий виклик темряві та оспалості девятнадцятого століття — "Проти надій сподіватися!" Під час визвольних змагань 1917-1920 років сотні Ольг Басарабових виконують функції сестер-жалібниць в Українській Армії, та сотні Вір Бабенкових виконують функції звязкових в українських військових частинах. А коли, по програних Визвольних Змаганнях, окупанти розшматовують український національний організм на чотири займанщини, Українська Жінка-Героїня заступає своє місце в українському революційному підпіллі, щоб узяти зброю в свої руки "і вдарить твердо там, де треба вдарить".

Гартувалися руки і нерви Української Жінки між двома великими світовими війнами, щоби в останній дійти до вершин свого героїзму, відданости своєму народові та мучениціва.

Серед бурхливих хвиль другої світової війни, у всій величі та маєстаті підіймається постать Української Жінки-Дружини, щоби бути нерозлучним другом чоловіка революціонера, новітнього державного мужа. Щоби йти з ним чи за нього, як закладник, у тюрми та концтабори. А серед них десятки, що разом із чоловіками віддали своє життя на жертівнику Батьківщини. І поміж ними спокійна, певна себе, постать дружини Оршана Чемеринського — Дарії Чемеринської-Гузар.

На варті Жінки-Революціонерки стає тисячі дочок українського народу. Вони перебирають на себе ролю звязкових у протинімецькому та протибольшевицькому підпіллі та як виконавці важких організаційних завдань. Серед них, немов перед очами, немов сьогодні виринає постать Олени Теліги, Жені та Тоськи Суховерських у Київі, О. Орищенкової в Житомирі, вічно усміхненої Світличної в Харкові, Оксани у Вінниці та Галини Дутко у Львові.

Одні з них загинули, інші перейшли виконувати нові обовязки у рядах Української Повстанчої Армії (УПА), Українсько Народньо-Революційної Армії (УНРА), у Відділах Оборони України та партизанських відділах ОУН.

Забагряніла черговий раз українська земля від крови Української Жінки-Мучениці. Мужньо вмирали Чорні у Кременчузі, Рощинські у Кремянці, Кононенки у Рівному, Рогачі в тюрмах Києва, та тисячі закладниць понищених українських сіл та міст.

І сьогодні Вона — Жінка-Героїня — стоїть на рідних землях далі на своєму посту. Стоїть другом для свого чоловіка-революціонера, революціонеркою на найбільше загрозливому посту, звязковою та сестрою-жалібницею в партизанському русі, і мученицями стає їх десятки кожного дня перед лицем звиродні-лого большевицького окупанта.

ЗА КРОВ, ЗА СЛЬОЗИ, ЗА РУЇНУ,
ВЕРНИ, ВЕРНИ НАМ УКРАЇНУ!

Ольга Басараб

В. Явірський

Націоналізм і Церква

Релігія — це велика цінність, що сприяє пізнанні вічної істини та розвиткові духово-моральних сил людини й нації.

Дотеперішнє людство та поодинокі народи переживали вже різні часи та події, були свідками різних змагань людської думки й доконаних чинів, боролися за неодну вже правду та ідею, за неодин світогляд, систему чи рух. І цей складний процес людського життя триває до нині. Він складний, як складна й сама людина. А щож сказати про більше зрізничковану спільноту, що нею є родина, нація, збір націй. Дальше вичисляти не приходиться, бо в дійсності поодинокі нації є творцями й носіями тих різних процесів, не зважаючи на їхній нераз і загальний, вселюдський, інтернаціональний чи який там інший їх характер і значення. Дійсність з фактами самі про те говорять, історія ж потверджує. На прикладі інтернаціоналістичного комунізму наглядно бачимо затії та наміри Москви-Росії. Під маскою загально клясових кличів вона продовжує свою імперіялістичну нищівну політику. Загрожені ж нації, якщо хочуть гідно й вільно по свому жити, мусять боротися проти загарбницьких цілей російського народу. Цей змаг націй за своє творче — або й нераз негативне — самоздійснення триває не від сьогодні. І з цього заложення виходить український націоналізм.

Життеві вимоги та повне право української нації на самобутнє власне життя зродили націоналістичну ідею. Вона змобілізувала маси нашого народу для визвольних національних змагань. В цьому й сила та значення націоналізму. І тому український націоналізм має не тільки своїх вірних визнавців поміж власними кадрами, але й багато приклонників і симпатиків з поміж інших українських кругів та партій. Та все ж

не бракує і таких, що як не ворожо, то бодай з резервою ставляться до націоналізму взагалі та слідом за тим до українського подібно. Причини цього є різні. Одною з них було невмісне подавання деяких кличів, що походили радше з чужих зразків, та брак належного їх з'ясовання на власному грунті. Не правильно подавані теоретично думки довели до практичного такого поступовання, що було не згідне між іншим також з засадами Церкви. Зібрати певні думки та факти, що кинули б світло на український націоналізм у відношенні до Церкви та того, що Церква вчить і заступає, це й завдання порушеної теми.

А що Церква є Божою установою, тому необхідно наперед з'ясувати засадниче питання, а саме **світогляд українського націоналізму.**

Український націоналізм від початку свого діяння приймає ідеалістичний світогляд. Тобто він признає, що не матерія, але духова природа є первопричиною усього, отже й самої матерії. В протиставленні до цього є матеріялістичний світогляд, що його тримаються комуністи та інші марксисти. Світогляд матеріялістичний є осуджений Церквою. Бо зрозуміле, що за первопричину світа не можна брати матерії та з неї виводити все багацтво людського духа. Принципове становище українських націоналістів є таке, що вони "кромі наочної та річевої дійсности усвідомлюють собі, що існує Хтось, що дав початок усьому життї. Не обмежуючись на дані змислу та розуму, вони плекають віру в Ідеал, що існує сам в собі та є вищою дійсністю". Таким чином український націоналіст приймає віру в Бога, не домагаючися, щоб розум міг усе збагнути, бо він доконати цього не в силі. Лишається людській волі прийняти віру в безумовну й абсолютну Правду.

Тому й людська воля відограє значну ролю в пізнаванні Бога та взагалі в житті людини, з окрема ж у практичному заховуванні моральних законів. Наше спасіння душ базує релігія також на добрій і свобідній волі людини. Навіть в научних досягненнях людському розумові - думці хоча належить важлива роля, то все ж не одинока. Воля і віра має і в науці своє примінення. Словом, воля у всьому є співрішаючим чинником.

І ця особлива роля людського духа з його свобідною волею взяла в українському націоналізмові назву волюнтаризму. У світогляді українського націоналізму український волюнтаризм подуманий як найбільш ідейне, творче, героїчне змагання людини. В українського націоналіста діяння волі є контрольоване розумом, а критерієм його вчинків є мораль, що не стоїть на перешкоді службі Богові та свойому народові. На таких основах творчого ідеалізму побудований і захований український націоналізм є приємливий і для вірного християнина.

Та може хтось завважити, що в дійсності не було в минулому так ідеально. Це правда. Бо між теоретиками націоналізму знайшлися такі, що почали пропагувати супервольонтаризм, сліпий гін до чину, сліпу завзятість, фанатизм до своєї лише ідеї та проводу, а непримиримість до всіх інших партій і проводів. На ірраціональній силі будував головно Д. Донцов свою теорію про націоналізм. Та не все, що знаходимо в його теорії є властиве українському націоналізмові. Голошення ж таких поглядів, як "ціль освячує середники" є кромі цього не згідне з засадами християнської моралі. Такий погляд не будував, а звихав душу. Тому й в наслідок такого вчення прийшлося збирати гіркі овочі. В нашому національно-суспільному житті мали місце такі події та вчинки, що викликали не тільки застереження з церковних кругів до певних засад націоналізму, але й осудження неоправданих вчинків, доконаних його визнавцями.

Не правильне схоплення і таке ж розуміння киненого клича "нація понад усе" допровадило частину націоналістів до виступів навіть з неопоганськими ознаками. Прикладом на те може послужити свято "Українська Молодь Христові" з 1933 р. у Львові. З малозначучих причин проголошено бойкот тієї величньої релігійно-національної маніфестації. Цей закид відноситься не до всіх тодішних українських націоналістів, бо не всі з них солідаризувалися зо згаданим бойкотом. Вже тоді можна було завважити між ними поділ думок не тільки в відношенні до згаданого свята, але й до інших подій та фактів. Наслідком цього було навіть іменування наших націоналістів на галицькому терені на різні проценти: на 95%, 105%, 195% і т. д. процентових націоналістів. Мірилом цього розрізнювання було часто наставлення самих націоналістів до церкви та справ, що зазублювалися зо засадами етики й християнської моралі. Треба ствердити, що між націоналістами вже тоді відрізнялося неначе ліве крило, що лишало до себе багато до побажання. З них багато приходило хиба тоді до церкви, як мала відправлятися Панахида за Поляглих. Болюча це правда, але годі про неї змовчати.

Ця ж мовчанка ще більше змаліє, як зближимося до другої світової війни. При кінці 1939 р. чи радше в 1940 році приходиться вже нажаль говорити про формальний двоподіл українських націоналістів.

Наслідки цього розламу, а вірніше відходу одної частини від матірної організації, відомі. Вони фатальні не тільки для збірного українського життя під політичним оглядом, але під моральним також. Бо з повстанням двох середовищ створилося не лише два різні стилі плянів, акцій, і т. п., але й дві різні системи морального поступовання.

Треба з цілою рішучістю ствердити, що матірна організація під проводом полк. А. Мельника респектувала досі Божі закони, авторитет Церкви, та зберігала засади християнської моралі. Беремо тут під увагу не тільки її голошені думки, кличі, принципи,

але й в загальному зрівноважене, хоч нераз і зо шкодою з того приводу для самої себе, поступовання.
Карні члени вміли виявити здисциплінованість та послух свому Проводові та вірність присязі, зложеної з іменем Божим.

Організація Українських Націоналістів зо своїм Полковником, як Головою, в процесі завершування своєї ідеології та програми вибрали те, що здорове, творче. Релігію вона вважає за "велику цінність, що сприяє пізнанню вічної істини та розвиткові духово-моральних сил людини й народу. В своїй програмі вона пропонує такий український державний лад, що стоятиме на становищі охорони церкви державою та їх обопільної співпраці. Українська держава сприятиме розвиткові українських церков та визнаватиме свободу віроісповідання, але не шкідливих народові релігійних культів".

Подібно конструктивне становище займає націоналістична програма відносно охорони родини, як етичної вартости.

Український націоналізм, як бачимо, ставиться до церкви позитивно. Він належно доцінює значення церкви, вартість релігії та християнської моралі для кожної людини зокрема, як також для цілости народу й держави.

Хай же український націоналізм скріплений християнськими вічно-животворними вартостями довершить при помочі усіх творчих українських сил віднови величнього національного Храму Самостійної і Соборної України, де повсякчасно сповняв би належну службу вічному Богові та невмирущій українській нації.

Д. Квітка

ОУН і Консолідаційна Акція

Гасло об'єднання набрало сьогодні в українському світі надзвичайної суґестивної сили. Воно стало своєрідною масовою психозою наших днів. Ніхто не може опертися цій масовій психозі. І тому кожний проповідує його — в приватних розмовах, з амвону і політичної трибуни, на сторінках преси і в офіційних комунікатах. Сьогодні ніхто не зважиться виступати проти цього гасла, хоч мало хто здає собі вповні справу з того, як в дійсності мало б виглядати це обєднання, яка ідея, яка концепція мала б лягти в його основу. І мало хто навіть завдає собі труду шукати такої концепції, ще більше, коли котрийсь із діючих українських політичних чинників виставить таку концепцію, то інші стараються за всяку ціну обезцінити її і відкинути, не ставлячи на її місце іншої, кращої. Пригадаймо хоч би концепцію консолідації висуненої ОУН ще в 1945 році.

Нас цікавить тут у першу чергу акція обєднання в один спільний визвольний фронт українських політичних чинників. Це найбільш болюче місце нашого суспільного життя. Тут з одного боку деклямується про потребу й конечність обєднання, а з другого боку саботується всяку консолідаційну акцію. Це відноситься в першу чергу до ОУНСД, яка в останніх часах, опинившися з власної вини, чи ліпше з власної волі в "блискучому відокремленні" й відчуваючи на собі одіюм публичної опінії, яка домагається "миру між земляками" й спільної боротьби з ворогами, намагаючись творити в українській суспільности **ілюзію** про її бажання включитися в консолідаційний фронт, і в той самий час саботує всяку дійсну консолідаційну акцію. Група Ст. Бандери з її надбудівкою УГВРадою старається йти на всякі обєднання тільки на періферіях, там, де вона може найменше ангажуватися і не в'язатися нічим у своїй політичній лінії, даючи в цей спосіб певну сатисфакцію публичній опінії, а на ділі не змінюючи нічого з своєї непримиримої, протиконсолідаційної постави. Так треба оцінювати порозуміння на студентському відтинкові, компроміс на терені ЦПУЕ та намагання дійти до порозуміння в справі обєднання двох товариств політичних вязнів. Це не добра воля, але маневр, тактика, яка має за мету обдурити тільки українське громадянство.

Що так воно є, довідуємося з комунікату, що його видала ОУН для повідомлення свого членства про стрічу з другої половини січня між полк. А. Мельником і п. Ст. Бандерою. Ця стріча відбулася, як довідуємося з Комунікату, на пропозицію Ст. Бандери. Попередила її сильна "шептана" бандерівська пропаганда про "обєднання двох ОУН". І, як виявляється сьогодні, робилось все це тільки з метою створення в українському світі ілюзії про бажання бандерівців об'єднатися в один спільний фронт принаймні з ОУН. В такий спосіб думав бандерівський провід дати сатисфакцію українській публичній опінії. Але виявилося кінець-кінців, що була це тільки спроба обману українського громадянства, а не щире бажання дійти дійсно до порозуміння.

Що пропонував Ст. Бандера полк. А. Мельникові? "Пакт неаґгресії"... і влиття ОУН в УГВРаду. Отже так: з одного боку "заткати рота" ОУН, зобовязавши її "договором" не викривати й не критикувати нераз злочинної політики бандерівців. (Напр. у справі УПА, представляючи її світові, як партійну, бандерівську армію), а з другого боку запрягти її до своєї політики "понадпартійною" і "всеукраїнською" УГВРадою. При цьому виявляється офіційно, що УГВР є дійсно тільки партійною підбудівкою бандерівців, а не, як це хотіла представити бандерівська пропаганда, самостійною, всенаціональною інституцією, свого роду революційним урядом, який не

має нічого спільного з ОУНСД. "Партія Бандери входить тільки як одна з партій в УГВР", твердила й твердить бандерівська пропаганда, але поза тим УГВР є понадпартійним чинником — революційним парляментом і урядом рівночасно. Виявляється, що УГВР є тільки бандерівським троянським конем, при допомозі якого скомпромітований бандерівський рух мав увійти в українське життя і здобути там втрачені позиції. Інакше як міг Бандера пропонувати Організації Українських Націоналістів приступлення до УГВР? Чейже частина бандерівських провідників, які заявляють сьогодні "урбі ет орбі", що вони вже не належать до партії Ст. Бандери, говорили й говорять навіть про непримиримий антаґонізм між УГВР і ОУНСД. А тут сам Ст. Бандера пропонує приступлення ОУН до УГВР. Це тільки логіка троянського коня. В ім'я чого обдурюють бандерівці власне громадянство? Принаймні з українськими опонентами можна і треба навіть грати в одверті карти. Це елементарна засада всякої здорової, незґанґренованої суспільности.

Ми дуже жаліємо, що стріча полк. А. Мельника з Ст. Бандерою не дала позитивних наслідків. Ми жаліємо, що Ст. Бандера відкинув такі догідні умовини порозуміння між двома націоналістичними таброми, що їх пропонував йому полк. А. Мельник. Але ми рівночасно раді, що стали знову ясні позиції, які так підступно хотіла захитати для своїх темних цілей бандерівська пропаґанда. Хочемо вірити, що в цій справі не сказано останнього слова. Ми й далі готові в ім'я великої української справи на найбільш далеко-йдучі компроміси. Ми не замикаємо дверей. Але хай ніхто не добачує в цьому нашої слабости, бо консолідаційні заходи ОУН не випливають з її слабости, але виключно з бажання бути якнайбільш конструктивним чинником у творенні єдиного українського визвольного фронту.

Тільки з цього бажання ОУН приступила до комісії для реорганізації українського державного центру. І бореться вона тут не за мандати, як це твердить п. Лев Ребет у своїй недотепній статті в "Час-у" ("Нові вигляди на консолідацію?" від 3 лютого), а за дійсну реорганізацію нашого державного центру на підставі закону й традиції. Бо якщо ми дійсно потребуємо такого центру — а ми його дійсно потребуємо — то не може ним бути угаверський троянський кінь, що його п. Л. Ребет претенсійно називає "діючим державницьким осередком", ані маріонеткове "Тимчасове правління з 1941 р.", а тільки уряд, який існуватиме і діятиме з волі українського народу. Чи буде діяти цей уряд і в майбутній українській державі, про це ми тут спорити не будемо, цю справу вирішить сам український народ, але сьогоднішний політичний стан у світі вимагає від нас одного державного центру, який мав би право говорити в ім'я хоч би цілої нашої еміграції, як закордонного мандата українського народу в справі його визвольних змагань до самостійної суверенної української держави. І турбота п. Л. Ребета, що цей уряд буде тільки фікцією, бо не матиме він "власних збройних сил'", так як це має нібито УГВР, ні при чому, бо згідно з нашою державницькою концепцією ані еміграційний уряд, ані уряд у власній державі не сміє ніколи спиратися на "власні збройні сили", але виключно на довір'ї українського народу й на його збройні сили.

Оскільки нам відомо, то до творення цього державного центру запрошено й партію Ст. Бандери, а тим самим і УГВР-а, але якраз ця партія узалежнила своє приступлення до цієї акції від числа мандатів . . . Добродій Лев Ребет твердить свідому неправду, коли каже, що УГВР не запрошено до цієї акції. Бандерівці не хочуть співпраці, порозуміння, консолідації, але монопольного захоплення влади в свої руки. Тому балакати з ними покищо не можливо, бо на такій основі не порозуміється з ними ніхто. Про це мусить довідатися українське громадянство. Про те хочемо вірити, що з бандерівцями, чи й без них, український політичний світ на еміграції найде спільну мову й створить один український державний центр, який буде опиратися не на "власні збройні сили", але на довір'ї українського громадянства й збройні сили українського народу.

На рідних землях український народ вирішить, хто далі має бути виразником і виконавцем його суверенної волі. А якщо наші заходи в справі створення одного державного центру не увінчалися б успіхом, то не станеться це з вини ОУН. Українське громадянство довідається в свій час про ті позиції, на яких стояла ОУН, і ті політичні та ідеологічні-програмові засади, які вона заступала в цій акції. Тепер уже можемо сказати, що при реорганізації українського державного центру ОУН заступає момент традиційности й опертя цього центру на політичні і революційно-визвольні сили, бо не буде він фікцією тільки тоді, коли побіч правно-моральних моментів буде він здібний провадити активну визвольну українську політику. При цьому треба зазначити, що приступаючи до реорганізації державного центру ОУН не зрадить ні на йоту своїх ідеологічно-програмових засад та революційної дії на рідних землях. Бо ОУН не є політичною партією в поточному розумінні цього слова, але революційною організацією і світоглядно-ідеологічним рухом, який бореться не за владу за всяку ціну, але за виростання **української** людини з усіми прикметами свідомого державника-соборника. В своїх консолідаційних заходах ОУН ніколи не тратить з очей цього свого основного покликання.

Передрук із журналу "Наша Думка", ч. 4 за м. лютий, 1948.

КОМУНІКАТ

Від Редакції: На цьому місці друкуємо надісланий нам нещодавно з Европи "Комунікат", який інформує українське громадянство про хід переговорів між ОУН і ОУН СД.

Від початку своєї дії, а зокрема від 1939 р., Організація Українських Націоналістів постійно і послідовно веде заходи консолідації всіх творчих сил українського народу на всіх відтинках суспільного життя, для солідарних визвольних змагань за політичну самостійність української нації. Всі ці заходи і їхні висліди є загально відомі і тому над ними тут не зупиняємося.

У звязку й у порядку тієї консолідаційної акції Голова Проводу Українських Націоналістів полк. Андрій Мельник радо приняв пропозицію безпосередньої зустрічі з п. Степаном Бандерою.

Після безпосередніх розмов між полк. Андрієм Мельником і п. Степаном Бандерою, Голова Проводу Українських Націоналістів дня 23 січня, 1948 р., предложив п. Степанові Бандері писемний проєкт устійнень, в яких намічалося активну співдію кермованих ними організацій у визвольних змаганнях, а зокрема:

1) "Створення одного спільного українського національно - революційного центру, якого завданям буде унапрямлювання і координація революційно - чинної дії обидвох організацій" і до якого "будуть допущені й інші українські визвольні сили, які визнають революційно - чинні змагання за Самостійну Соборну Українську Державу і лад у ній з волі українського народу, та ведуть чи готові вести ті чинно - визвольні змагання".

2) Приступлення до реорганізації традиційного державного Центру Української Народної Республіки шляхом покликання до життя Української Народної Ради, як суверенно-законодатного тіла в державному змаганні і будівництві", в якої "склад мають входити представники всіх українських політичних рухів, які визнають Самостійну Соборну Українську Державу і визвольні змагання за неї."

3) "Створення Українського Світового Об'єднання, відносно якого ведуться заходи вже продовж останнього року і якого зав'язком є Секретаріят покликаний до життя Українським Панамериканським Конґресом дня 21 листопада 1947 р.", в якому "мають взяти участь українські політичні репрезентації всіх континентів для піддержки визвольних змагань українського народу в боротьбі за Самостійну Соборну Українську Державу".

4) ОУНСД (Степана Бандери) "складає наступну заяву:

а) з братовбивствами, які мали місце в останніх літах, починаючи з 1941 р., в українському внутрішньо - політичному житті, Організація Українських Націоналістів під проводом Степана Бандери не має нічого спільного, не несе за них жадної відповідальності і безоглядно напятновує ці братовбивства та їх авторів і виконавців.

б) всякий терор, як фізичний так і моральний супроти політичних противників у нутрі української національної спільноти вважає порушенням морально-етичних засад, буде йому протиставитися та його поборювати".

5) Спірні питання, які унеможливлюють чи утруднюють співпрацю обох організацій, мали б бути віддані під розгляд спільної комісії. Особи, яким робиться обгрунтовані докази у важких провинах супроти батьківщини, мали б бути "передані майбутньому українському Державному судові в Самостійні Україні", а до того часу "особи, яким зроблені є обвинувачення, виключається від участи в спільних інституціях, де співдіють обидві організації".

Цілий проєкт устійнень, зо всіми щойно цитованими з того проєкту точками п. Степан Бандера дня 23 січня, 1948 р., відкинув, піддержуючи далі своє становище, щоб Організація Українських Націоналістів під проводом полк. Мельника "приступила до УГВРади через злиття з УГВРадою Всеукраїнської Національної Ради, з тим, що "зберігається назву і конструкцію УГВРади", яка є "революційно-державна формація", "репрезентує державний характер революційної боротьби" та "діє як революційно - державний центр і репрезентує один фронт самостійницьких сил".

Згідно з проєктом п. Степана Бандери ОУН під проводом полк. Мельника та ОУНСД під проводом п. Степана Бандери мали б лише "зобовязатися не поборювати себе взаємно, не ставити одна другій перешкод та труднощів", а всі інші питання, пропоновані полк. А. Мельником, як творення "одного спільного українського національно-революційного центру", приступлення до "реорганізації традиційного державного центру УНР", створення українського світового обєднання", та вкінці "напятнування і поборювання всякого терору, як фізичного, так і морального супроти політичних противників у нутрі української національної спільноти" п. Степан Бандера вважає, що це все питання, які не підходять до спільних устійнень, і що кожна Організація окремо має ці питання розвязувати в міру своїх можливостей.

Таким чином у розмовах не знайдено покищо спільного грунту ні для розвязки питання про створення єдиного націоналістичного руху, ані шляхів для успішного завершення українського консолідаційного процесу.

Видаємо цей комунікат для членів ОУН, щоб поінформувати їх про правдивий перебіг, вимоги та вислід розмов, та щоб запобігти поширюванню баламутства, яке робить друга сторона неправдивими інформаціями про ті розмови.

10 лютого, 1948 р.

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ВІДДІЛ
ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ

Богдан Мирович

Більше Повітря

(МІРКУВАННЯ НА АКТУАЛЬНІ ТЕМИ)

В одній українській пєсі є таке собі містечко Вчорашнє, типове містечко на глибокій провінції. Над ним пливуть роки, шумлять голубі вітри революції, міняються режими, свої і чужі — йому однаково, воно живе своїм власним життям, замкненим від світу китайським муром байдужости. Воно живе в світі власних, незмінних від довгих років, нераз фантастичних уявлень та навичок, й органічно не терпить новостей і змін, які раз-у-раз приносить живе життя. Містечко Вчорашнє має свою породу людей, які, зрештою, як і всі люди, родяться, дітьми слухають бабунь про відьму на лисій горі та "вову" в коморі. парубочать чи дівочать, одружуються й рождають таких же самих нащадків, показують одні одним дулю у сусідській "дискусії" й мають від Бога дар роками судитися за межу чи сусідського півня. Потім вони звичайно товстіють, пють, "як трапиться оказія" горілку, учать унуків, як то "за моїх часів було" та помірають. Лихо не в тому, звичайно, що воно так, але в тому, що в вищезгаданому заключається весь зміст їхнього життя. Іноді в такій малоросійській Аркадії родиться бунтар, якого душа не вміщається в тісному Вчорашньому й яку манить голубая даль — тоді середовище робить з тієї людини одержимогоМалахія, звичайно, якщо за молоду не обскубе крил, заки звелися до льоту.

Містечко Вчорашнє не цікавилося режимами й тією грандіозною боротьбою, яка велася за форму й зміст Завтрішнього Нації, воно може приглядалося крізь віконце тій боротьбі й кожний раз виходило вітати хлібом і сіллю переможців, але коли відшуміла революція, окупантський режим поцікавився містечком Вчорашнім і безжалісно розвалив його мури, а мешканців вигнав із теплих хат та заставив будувати його, окупанта, Завтрішнє. Але містечко Вчорашнє не вмерло. Воно живе ще в ментальности багатьох земляків і його прикмети перенеслися на різні ділянки нашого громадського життя, на цілі середовища. Також і в Канаді.

Уявімо собі, десьізза моря голубого появляється така собі молода "многонадійна" людина, оттакий собі матеріял на "свого" чоловіка. Вона нічого, знайомиться з тутешнім життям, і тут піде, і там заскочить, поглянути, послухати . . . Зразу ж усі заметушаться. І ці, і тамті. "Туди не йдіть, ви ж знаєте . . ." Слухає молода "многонадійна" людина, а волосся з переляку стовбуром вгору полізло. "Хто б його знав, такі звичайні собі, приємні люди, а тут тобі прямо . . ." Але скортить, підеш туди до них "окаянних", а там тобі: "Туди не йдіть, бійтесь Бога, хіба ви не чули . . ." Тут з жаху так і посивієш і полисієш. "Он яке діло . . ." І це саме в третих і десятих. І ніяк не розбере молода "многонадійна" людина, хоч сідай та плач.

А появиться більше таких "многонадійних" людей, так тут уже й на "стешіню" сказати мало, "Осторогу" приходиться в ґазеті писати, нелюбих собі людей прямо в один ряд з продажною комуною поставити.

Аж знудиться такій собі "многонадійній" молодій людині "хожденіє" по партіям і при-

чалить бідолашня до якогонебудь партійного берега ("виходить, що ці ще найменше брешуть"), так тобі зразу, мов ножем втяв. "То він такий як і тамті . . . А коли б ми раньше знали . . ." На вулиці не пізнають, десятою милею обминають.

Кажуть, що один таки мудрий був, по всіх партіях ходив, в кожної великих чинів дослужився, а потім у червону гречку скочив, і тепер свище на всіх, "бо в комуни добре жити, є що їсти, є що пити" ще й грошики новенькі за чисту роботу з "батківщини всіх трудящих" получає, то й самому трудитись не треба.

Є й такі, що наслухавшись і надивившись у своїм "многонадійнім" відокремленні залишаються. "Чом би й нам не побудувати своє містечко Вчорашне? Хай збагачується наше громадське життя!"

Читаєте назви й підназви, газети й журнали й у голову заходите по розум. Де ж та ідеологія непримиренна, що так їх порізнила? І ці Господа хвалять і ті Господа хвалять, і ці за Україну і ті за Україну, і ці проти комуни і ті проти комуни, і ці святкують Іванів і ті святкують Іванів, і в цих "українська масть" і в тих "українська масть" і . . . І довго шукатимете розвязки. Щасти Боже, може знайдете, а коли ні, так згадайте за містечко Вчорашне.

"Будуймо нашу культуру! Творімо наші культурні цінності! Зберігаймо скарби нашої культури!". . і так далі в безконечне, як десь хтось сказав, в пустопорожне. Це почуєте на кожному вічі, мітінгу чи академії, це стоїть в кожній газеті.

Яка ж дійсність? Там, де стати на один добрий хор, організують десяток поганих хорів. Бо ж кожна партія — свій хор. Не якість, а кількість. Культура? — Очевидно, але в мойому партійному містечку Вчорашнім! Не має українсьої культури. Є культури партійні. Те саме з шкільництвом. В одній місцевості найдете три чи чотири Рідні школи, які ледве дишуть ізза браку фондів чи фахових сил. І аж проситься, щоб цю дітвору звести разом, у порядне, ясне приміщення. дати їй солідних фахових вчителів, підручники, навчити її любити друг друга, а не із дитячих років затроювати її чисту душу ненавистю до дітей "тамтих" батьків.

Підете на концерт чи академію. Три хори, чотири реферати, пять солістів і очевидно незмінна програма з гопаком чи чумаком (зокрема у великі національні роковини). Програма будується за засадою, хто що вміє те й співає, важне аби й "наших" показати. А публика невибаглива й щедра. Бє браво. За ми.тецтво і за халтуру.. Бє вже десятки років. Хтось на оборону, цього стану речей притягає обставини, "смак" публики, брак сил. І обставини міняються, коли є люди доброї волі і смак публики формується й підноситься мистецьким виконанням і сили, великі сили є, але поділені. За засадою — "кожня партія — сьоя культура!" Все є крім доброї волі. Зокрема в провідників народніх.

'Молодь забуває рідну мову, губить свою культуру, традиції, звичаї.' Це скаржаться батьки, які відповідальні за долю своїх дітей. Правда. Хто ж винен? Обставини? В певній мірі, а передовсім батьки. Чи створили вони те, що формує молодь — український дім, українську школу, українське культурне середовище? Чи винні ті юнаки й дівчата, що замість культури їх годували халтурою, що вчились рік чи два (або й зовсім ні) в школі, яка іноді була пародією української школи, що батьки у свойому опортунізмі викидали рідну мову, побут і традиції з власної хати. "Ради лакомства нещасного"!? Чи коли широка молода душа не могла вміститися в тісній атмосфері провінції й забобону, в яку десятки років не внесли жодної зміни. Винні тут і провідники й пастирі народні, які вели й навчали тих батьків.

За нами кілька років наполегливо веденої КУК-ом акції допомоги скитальцям. Збірки, збірки, збірки. Одні давали, дають і будуть давати (це меншість), другі дають лише в "патріотичному захопленні" [коли всі дивляться й ніяково відмовитися], треті не давали і не дають (це більшість). "А що! Я також колись був скитальцем! Чи мені тоді хто поміг!" або прямо "Не дам, бо ми сі не хоче!" (це ці "бідні" з соткою тисяч у банку). Про комуністів не говоримо, в них грошей немає, бо ті все продали, навіть свою честь, України кату. Тому й не враховуємо їх до українців.

Прикра справа з цими допомоговими акціями. Коли б лиш трохи вміння вставитися в положення цих обездолених людей, які рятуючи свою й Нації честь, втратили все, крім довіря до братів по крові й віри у перемогу нашої Правди. Треба лише вміння піднестися вище потреб власного шлунка, вміння дати потребуючому, яке так високо ставило Христове вчення. І дивуєшся не раз і не два, коли назверх здавалобся чесна й релігійна людина закриває двері свого дому й серця перед цим словом "допоможіть!" Як би знали як важко, як гірко вимовляти це слово . . .

Ось і вони між нами, скитальці. Одні ідеалізували їх й обдарували всіма добрими прикметами, дожидаючи, — діждавшись розчарувалися, другі недоцінювали їх — ті приємно розчарувалися, треті не ждали й смерть їм через море ворожили та проклони замість Керепакетів слали — сьогодні скрегочуть зубами й обходять скитальців другою вулицею, бо перша зустріч була доволі неприємна. Люди, які втратили все, не шукають довго за аргументами.

Зустрічаються дві еміграції, два покоління. І мимохіть, тому, що приїзджає, приходиться порівняти наше життя тут з нашим життям там, на Рідних землях чи там на скитальщині. Не сумніваюся, що порівнання випаде в нашу некористь. Але хай він не спішить з ви-

сновками, хай вперше перелисткує сторінки історії нашої еміграції в Канаді. Хай вивчить середовище й хай своєю позитивною працею причиниться до розбудови національного життя тут, у Канаді, до поправи й оздоровлення відносин. А тоді жодна критика не страшна. Не біймось слухати її, здорової і справжньої критики, навіть коли вона болюча і гірка . . . Вона торкатиме нашу амбіцію, але вона допоможе викорінити забобон і ментальність містечка Вчорашнього з нашого громадського життя. І ми маємо свої здобутки, якими можемо гордитися й багато речей, які діялись чи діються на Рідних Землях чи на скитальщині, ми можемо й ми повинні осудити.

На весь зріст стає перед нами проблема включення свіжої української еміграції у наше суспільне, економічне й культурне життя. Тут треба безліку доброї волі, толеранції й взаїмного зрозуміння. Не біймось конкуренції! Вітаймо кожну здорову ініціятиву! Визбудьмося заздрости, коли хтось робитиме краще чи більше від нас! Не боронімо, коли хтось валитиме китайські мури, які пошматували нашу громаду! Радіймо, коли почуємо приплив свіжої, здорової крови й нову незужиту енергію в нашому громадському житті.

Дорогий читачу! Мені Ви закинете огірчення, песимізм і зїдливий критицизм. Ви з повним правом протестуватимете, читаючи ці рядки: "Хіба ж він, не бачить наших позитивних сторін, наших здобутків, нашої довголітньої праці?!" Безумовно, я бачу й даю їм належну ціну. Але наша праця сама говорить за себе і її не знищить жодна правдива чи несправедлива критика. Але йдучи в крок із живим життям, ми змагаємо завжди до кращого, до більшого, до всесторонної і повної розбудови нашого національного й культурного життя у новій батьківщині Канаді. Та ми не виповнимо наших завдань і наші змагання остануть назавжди лише змаганнями, коли не пізнаємо самих себе, передовсім наших слабостей і хиб. Поки не знатимемо, які недуги вялять наше тіло й де та яких цілющих ліків шукати нам на оздоровлення нашого організованого життя.

Навмисне переяскравлюючи наші недоліки, я хочу заставити Вас зупинитися у Вашій повседневній погоні за грошем. Щоб Ви подумали про Завтра. Щоб Ви пробігаючи щоденно повз великі проблеми нашого життя, вперше побачили їх і відчули, що дихати стає важко і Вам хочеться відчинити вікно із тісного, задушливого містечка Вчорашнє у великий, ясний, широкий світ. Щоб очі пили голубую даль, а груди вбирали свіжу прохолоду. Бо чи ж можемо ми творити нове життя й пробиватися на широкі шляхи історії, не провітривши атмосфери, у якій панує застій і задуха. Не біймось крику тих, які не терплять світла. Не слухаймо тих, які все вже знають і живучи у ситому вдовіллі собою, проповідують культ гнучкого хребта! Відчиняймо всі вікна й впускаймо свіже повітря у містечко Вчорашнє! Повітря, яке потрібне, щоб виростала й розвивалася повна людина. Яка має широку ініціятиву й уміє самостійно мислити. Яка має справжні переконання, а не забобон, слово якої є словом думаючої істоти, а не шпака чи автомата.

Наш ідеал — суспільство вільних і думаючих людей, обєднаних духово в нації. Світ українського Духа. Світ Правди і Краси, Добра і Свободи.

М. С.

Кров на Квітах

Шумів гнівно Дніпро . . .

1941 рік. Іще гуркотіли гармати десь там на лівому березі Дніпра і сіро-зелена салдатня комашнею копошилась на пристані: розвішували на лозах сушити шкарпетки, чистили зуби, роздягнені до пояса обливались водою. Пискливо скавчила губна гармошка немудру салдатську пісеньку "Лілі Марлен" і пяне герготання відлунювалось між цементованими брилами пристані. А на пригорку стояла юрба найсміливіших Киян: спекулянти, п'яниці і урки[1], які перші повилазили з нір, коли диміли ще будівлі Подолу, вцілені бомбами і гарматами.

Шумів гнівно Дніпро-Славута, бив хвилями об камінний беріг, мов би хотів заглушити заразом і тріюмф окупантів і радість київської голоти.

Шумів гнівно Дніпро, сердячись на свою безсилість — новітні гуни черпали шоломом прозору дніпрову воду і жадібно пили, як нектар . . .

"Петлюра до нас прийшов" . . .

Софійська площа . . . Богдан, щасливі усмішки киян і чортів вітер . . . Незабутній вітер! Це ж він тоді шелестів жовтоблакитними крилами рідного прапору на бані пресвятої Софії. Сіявся дрібен-дощ — і сльози радости були непомітні.

Ви чуєте, ви бачите, кияни — он він, наш жовтосиній стяг — на своєму місці, у рідній столиці.

І йшли люде, мов на прощу, ішли до Софії з прикиївських сіл і вчорашні колгоспники і недобиті "куркулі", з наддніпрянських містечок розхристані "пролетарі" з кашкетами набакир; шкутильгали в лахміттях старці, пхались спекулянти в заялозених хвартухах. Різні люди — різні думки, та одне захоплення і подив. Всі хотять побачити своїми очима те чудо предивне — отой близький і далекий жовтосиній стяг, що так гордо має у високості. Хто ж його

---

1) Босяки.

туди повісив так високо? Невже це сон? Сивий дідок у латаній свитці скидає шапку і хреститься:

— Людоньки, та це ж такий флаг, який я бачив при Петлюрі. Радуйтесь, людоньки, Петлюра до нас прийшов!

Какой чудак дед, вєдь Петлюру убілі, — ехидно скалить зуби якийсь невиразний тип з цапиною борідкою, — скарей всего пріедіт Вінніченко.

Натовп прищулився біля будки для афіш. На старих, вицвілих від часу афішах були наліплені проклямації: "Слава Самостійній і Незалежній Україні!", "Україна для Українців!" і т. д. Юрба жадібно ковтала ці, для кого вперше, а для кого не вперше чуті рідні слова. А по завулках вешталиcь ті, кого кололи в серце ті запальні гасла; скалили зуби, ворушились, як змії під чоботом збудженого мужика.

А над усе шумів той прапор жовтосиній, шумів сумно, як осіннє листя на каштанах, як весняна радість у серці киян.

Воля душі і серця

Вулиця Бульваро-кудрявська № 24. Приміщення колишньої редакції "Комуніста". Гудуть ротації, цокають лінотипи. Відгонить клеєм, фарбами і бензином. Нова скромна вивіска на цьому будинку якось незвично бентежить очі, — кого радує, а кого й злобить: Редакція часопису "УКРАЇНСЬКЕ СЛОВО".

Біля дверей на головному вході позіхає заспаний швайцар — той самий сивий дідок, що сидів тут і тоді, рік тому, коли висіла тут інша висівка. Правда, дещо змінився дідок-швайцар. Тепер на нім якийсь допотопний з золотими гузиками і еполетами мундур (і де він тільки такого видер?), і тепер той дідок розмовляє не на "общепонятному", як тоді, а по-українському, хоч трохи кумедно в нього це виходить:

— Пожалуста, пан, вам куди?

— До головного редактора пана Рогача, — відповідаю, залишаючи в нього свій "Ausweiss"[1], якого він, обкрутивши на всі боки, довго тримає "догори ногами" перед очима, нарешті кладе під скло на столі.

По довгому коридорі редакції вештаються ті самі люде, що й рік тому: прибіральниці, чергові, листоноші і бухгальтери — мої старі знайомі.

— Добридень, — вітаюся до них.

— Слава Україні, — підкреслено відповідають на мій привіт. І в їхньому голосі я вчував нотку докору. А в їхніх очах я бачу сердиті вогники і питання: "Чому він так здоровкається, отой комсомолець, чи це йому при Совітах? Треба буде попередити пана редактора. Треба буде . . ."

"Попереджуйте, попереджуйте — думаю собі, — будьте пильними і обережними, бо ж в цьому приміщенні вештаються не лише друзі, а й недруги. Але що це й вас так змінило, отих колись забрюханих і виснажених "тьотів" і "дядів", адже рік тому ви відповідали на моє привітання своїм одноманітних "здрасте"? А тепер? . . . Ага, от на стіні оголошення: "Тут говоримо по українськи." Ні, ні, мабуть самого цього оголошення було б замало, щоб так швидко перевернути душу "совітського гражданіна". Ні, тут є щось більше. То не наказ, то — воля душі і серця, які ще болять від кайдан.

Без анкет і біографій

В кабінеті головного редактора часопису "Українське Слово" урочисто і затишно. Зі стіни над столом до болю рідно усміхався отаман Симон Петлюра, як живий. Поруч портрет Євгена Коновальця і Андрія Мельника. Під ними в українському орнаменті гуцульської різьби тризуб. Ліворуч карта України і плян Києва.

А ось і він, усміхнений, до всіх щирий і привітний, рухливий і разом спокійний редактор Іван Рогач — палкий революціонер і прекрасна людина. А біля нього незабутні друзі, редактори Олег Штуль, Ф. Гаєвич, О. Лащенко, П. Олійник і інші іменні і безіменні товариші, що в грозову хуртовину першими відважились ступити в підпалений ворогами рідний Київ. Так, це вони, що своїми руками виносили з полум'я палаючих бібліотек і музеїв національні цінності, які один кат безжалісно і жорстоко лишив на поталу других. Рвались міни. Горів Хрещатик. Стікала кров по бруку — своя і чужа — і розмішувала глину задимлених руїн. Тоді ми познайомились і назавжди подружили. Так просто — подали один одному руки і поглянувши в очі, міцно їх стиснули. Не було часу на церемонії. Мене найбільше здивувало те, що ні сам редактор Рогач, ні хто інший з них не вимагали ані заповнювати анкети, ні подавати біографії і адреси, до чого так звик, живучи в совітському "раю". І якось зразу було незручно. Набивався із цим сам, чим до сліз їх смішив.

— Ми добре знаємо біографію підсовітської молоді, — відповідає на те мені редактор Рогач, — і цього з нас цілком досить. Ми хочемо, щоб наші когорти, що день збільшувались і то саме за рахунок української молоді, тих колишніх комсомольців, які звикли, як ви кажете, заповнювати анкети. Віримо вам на слово, враховуємо в першу чергу умовини, в яких чверть віку знаходилася ця молодь, а потім вже свідомі чи не свідомі помилки, за які нікого не маємо на меті карати.

Після такого щирого признання прояснювалась совість, як день після дощу і ставало так легко на душі. Була тяга до праці, до своєї національної праці. І вчорашні комсомольці радісно давали присягу і ставали під жовтосиній прапор, щоб боротися на два фронти.

"Письменники" з заготпухтресту

В 8 годині ранку, як завжди, я прийшов на працю в редакцію. А коли відчинив двері загальної канцелярії, через яку мені треба було пройти до свого робочого місця, — то

1) Документ.

аж жахнувся: кімната була вщерть переповнена якимись різного віку людьми, що сиділи, стояли і ходили, деякі мовчки, а інші розмовляли між собою.

— Що то за люди? — питаю пошепки свою друкарку, ледви проштовхуючись через товпу незнайомих.

— А то ж письменники, — відповідає вона, — на вас чекають ось уже другу годину.

— Як другу, адже рівно восьма година? — дивуюсь я.

— А вони спочатку чекали в коридорі, так сказав мені швайцар, а як відкрили канцелярію, то й сипнули оце сюди.

І я почав прийом гостей. Дуже добре пригадую собі, першим зайшов до мене сухий дідок, так літ під 65, з плетеною валізкою в руці. Він був одягнений в довгому, аж до землі якомусь кумедному пальті з рудою шубою та з великими гудзиками по обох боках. На одному з тих гудзиків гойдалось пенсне. Його шия була закутана, не то марлею, не то вузькою косинкою ярко червоного кольору, на ногах кумедні краги в . . . галошах.

Футурист, — майнула думка. Та раптом мене аж кольнуло:

Здравіє желаєм, гаспадін редактор, — по котячому пропищав і сунув мені сучкувату руку, яка була чогось мокра, — ізволю представіца — я поет і пісатель Іван Терещенко-Велоснежнік. Да с, на ваше об'явленіє явілса. Но впредь, как прістуnітъ к чтєнію моїх собствєнніх стішок я должен вам прізнатся, что на малороссейском наречії мнє тяжеловато разгаваривать. Ви уж ізвініте, ведь я воспітався в староє время. Но ви можете говоріть і по-малороссейскому, я все пойму, ведь я тоже, как відітє с первой часті моєй фамілії — малоросс. В вторую часть я видумал для стішков. А єще вам прізнаюся, что у меня бронхіт, понос і геморей. Два последніє болезні пріцепілісь ко мнє іщо прі совєтах, когда я работал в заготпухтрестє старшім бухгалтером . .

Мабуть ще довго він отак сипав би горохом в стіну, та я піднявся із стільця:

Чого ж ви сюди прийшли, гаспадін поет? — кинув я йому питання, роблячи глумливий наголос на два останні слова. Кинув йому це питання як коту кістку, на яку він жадібно по-котячому накинувся.

— Как па чему? — аж підскочив від здивування, — прастітє, ви же самі пісалі в газетє. Вот в чемоданє я пріньос стішкі, — і він розкинув свою загадкову ношу і витяг звідти товсту, заялозену жиром бухгальтерську книгу. Розкрив — і я помітив, що її пожовклі від часу сторінки дрібно списані вздовж і впоперек.

— Вот я вам і все прочітаю. Вот, например стішок "Днепр — расейская река" . . .

— Яка там в чорта "расейская"! — не витерпів я і знову піднявся:

— Нет, ви паслушайте, — не помічаючи мого обурення, пищав цей старий чудак.

— Ідіот, — майнула слідуюча думка. А він ставши в "поетичну" позу, пошкрібуючи пальцями бороду, почав:

Днєпр — расейская рєка —
Волгі — матушкі сестра,
Немцам кланяєтся нізко.
Вам прівєт бойци,
Пулемьотниє стрельци . . .

Мені тоді стало нудно, тому я не пригадую кінець цього "стішка", як не пригадую того, в який спосіб позбувся я цього червоного дідка. А він був не останній такий. Заходили ще і ще "больные на голову", — як висловився про них наш швайцар. Називаючи себе поетами, "пісателямі", драматургами і т. п. Починали з своєї біографії і кінчали (вже так, за моїми дверима) словами: "нема правді на світі — і **ті** не печатали і **ці** не хотять печатати". Як виявилось, — це все були "мученики", яких совєти примушували працювати на таких негідних для них "пісателей", посадах, як от завідуючим лазні, кельнером в ресторані, перукаром, бухгальтером і т. д. Слава Богу, ті прокляті часи минули. Та чого ж це й **ці** такі байдужі до їхніх писань? Та й про Україну там є . . .

Цих громадян я вислухував трохи ввічливіше, ніж першого. І від душі радив їм не цуратись свого фаху, який в нашій державі їм, хто зна як, ще знагодиться. Але вони й слухати не хотіли. Виходили обурені, але вперті. А хтось з них шептав своєму колезі по нещасті, що я большевик, коли я не хочу про Україну слухати.

Правда, поза цими "поетами"-бухгальтерами приходили до мене два інші. То були такі собі пересічні письменники, колись члени Спілки Радянських Письменників, що мали за собою вже пару виданих збірок. Вони подали мені статті для "Літературного додатку", статті національного характеру. То були спогади про Косинку, Влизька, які ми і вмістили в газеті. Підписались вони під ними лише ініціялами, та й то, здається, не своїми. А тепер ці два товариші, що тоді на своїх грудях носили жовтосині стрічки, знаходяться в Києві. І вже читав я в "Радянській Україні" їхні, вже знову інші статті, якими вони "викорчовують" "націоналістично-буржуазні" впливи навіть в таких популярних письменників, як Рильський і Яновський. Хоч це й так, все ж не хочу покищо згадувати їхніх прізвищ, — все таки шкода — вони ж так тремтять за свою шкуру, за своє животіння. Може колись, дасть Бог, стрінемось там, у Києві, під жовто-синім прапором, тоді будемо відвертіші . . .

Ще врізався в мою память "твір" одного, здається, поета-перукаря:

Хай шумить земля піснями
В цей крилатий, гордий час.
Слово Гітлера між нами,
Воля Гітлера між нас

Коли я показав цей "твір" Рогачу, він сказав на те:

"Мені здається, що цей відвертий плагіят не без ноток іронії. Тільки не відомо,

на жаль, до якого ката та іронія більше відноситься — до Гітлера чи до Сталіна. Так чи інакше, а подібні речі, в яких би хвалилося ката — Гітлера і його Німеччину, — негайно безслідно знищуйте. Передавайте про це і всім іншим нашим редакторам. Зробіть це негайно, бо завтра "шеф" хоче переглянути наші шуфляди. Він шукає саме таку мізерію, яку нам поприсилали з щирістю чи без щирости ідіоти, підлабузники і наші наївні "земляки". Точно не знаю нащо йому все це, але знаю певно, що буде біда, коли ці дурнички знайде в ваших шуфлядах. Тоді спитається мене, чому не друкуємо їх, чому тримаємо. Що ви на це йому відповісте? Це раз. А по-друге, не хочеться, щоб німота знала, що між нашим народом находяться для них вірні пси, хоч насправді ці віршилища прислали люди неукраїнського походження. Та у їхньому розумінні ми всі "рус". Чорт з ними, в свою пору ми таке поняття виб'ємо їм з голови і то не словом, а крісом . . ."

Хоч у мене вже й так боліла голова від того кумедного прийому "письменників" з заготпухтресту, але я ще мусів понюхати, як пахне димок у редакційній грубці, димок, що йшов від щойно спалених їхніх "творів".

Хризантеми

Наше знайомство було незвичайне і я його повік не забуду. А було це так. Я повертався з Совбазу, куди ходив купити собі махорки. Коли підходив до редакції, то крізь грати залізної загорожі помітив я п. Рогача, який розмовляв біля кломбу з якоюсь середнього росту, в темному вбранні жінкою, чи дівчиною. Я, сповільнивши хід, привітався. Відповіли обоє. "Хіба й вона мене знає, що вітається?" — наївно подумав я і уважно приглянувся до неї. Ні, такої пані з такою химерною зачіскою і вогняними очима я не знаю. Ні, це мабуть . . ."

— Що ви так пильно приглядаєтесь, — несподівано обірвала волосинку моєї думки ця незнайома. — Ходіть до нас, — усміхалась так тепло, ніби справді давно знайома.

Я скочив зо східців через поручні і зніяковів: "коли я позбудуся цих дикунських звичок? Плигаю, як парубок".

Вона, ніби, не помітила оту мою ніяковість і знову усміхнулася, подаючи руку.

— Олена Теліга називаюсь. Мені про вас вже колега Рогач розповідав.

Я не знав, що мені робити з її такою маленькою ручкою, — чи стиснути міцно, чи тільки легко доторкнутись. Адже — це ж та прекрасна поетка, полумяна революціонерка, про яку мені недавно розповідав мій друг Іван Ірлявський. І мені чомусь пригадалась Аглая. Ні, ця не така, ця ніжніша, ця жіночіша. А зрештою ж я Аглаї не бачив.

Та вона не давала моїм думкам оговтатись — сипала одні питання за другими. А тут ще й п. Рогач раптово залишив нас самих — його покликав телефон. При нім було якось сміливіше.

— До вас, друже, тисячу питань, — щебетала вона, — але не всі відразу. Маємо досить часу. А зараз, може скажете мені, чи любите ви квіти? Мабуть ні, бо чому ж тоді так байдуже їх топчете, ці бідні хризантеми?

Я тільки тоді помітив, що справді стою на краю кломбу, притоптавши в землю бідні квіти.

— Одначе вони вже примерзли, — якось по-дурному відповів я і відчув що почервонів, як рак.

— "Примерзли", "примерзли", ви самі примерзли, — сказала з ніжним докором і так усміхнулася що я й не відчув того докору.

Дивні почуття виникали в мене, коли я розмовляв з цією незвичайною жінкою, — то почував себе вільно, ніби знав уже її давно, то ніяковів і чогось боявся. Останні почуття появлялися в мене мабуть від того, що я тривожився, щоб бува якимсь способом не виявити перед нею свою "азіятську" натуру. А вона, коли розмовляла, дивилася прямо в очі своїми великими карими очима, які так весняно сміялись і, здавалось, просвічували все єство. Здавалось, що нічого від неї приховати не можна, все до крапельки побачить тими очима.

Вона розпитувала мене про колишнє підсовєтське літературне життя. Як і де, в яких умовах жили українські письменники в Києві. Хто на мою думку з них "наш". На її думку найкращі з поетів на "цьому боці" — це Рильський і Бажан. З прозаїків — Яновський. Шкода, що вони не залишились. Найбільше її цікавило життя підсовітської молоді. Раділа, коли я розповідав їй, що в наших селах на Придніпров'ї, навіть при совєтах селяни зустрічали свої свята, особливо такі, як Різдво і Великдень. Колядувала зі звіздою дітвора, щедрувала, а на Водохрищу рубали з льоду хреста на річці. На Великдень христосувалися і святили паски і т. д. Цікавилась колядками і піснями, які співали в наших селах. Дещо "на ходу" записувала в своЙому блокноті.

Ще її цікавили Плужник, Фальківський, Влизько, Косинка й інші, закатовані наші письменники. Але, як виявилось, про них вона знала багато більше від мене і я не міг щось їй добавити.

Отак, розмовляючи, ми непомітно простояли біля того кломбу добрих пару годин і я вже збирався йти в приміщення редакції та раптом перед нами сталась така "подія", яку я не можу обминути в своїх спогадах. На каштані, під яким ми стояли враз захиталися віти і почувся пташиний крик. Ми підняли голови і побачили, як троє чималих чорних птиць, схожих на круків, або на шпаків, несамовито кидались на маленьку пташку, клювали її з усіх боків, аж піря летіло. І що дивно — маленька пташка не тікала, а боронилась. Вони метались з гілки на гілку, падали на землю, крутились в сухому листі і знову злітали на каштан. Маленька пташка оточена з усіх сторін, не встигала відбиватися, а боронилась тільки тим, що була меткіша, і ніби краще за них знала дерево. Так, що ті три птиці часто в

сліпій люті кидались одна на одну і клювали самі себе. Нарешті, вибравши момент, всі троє кинулись на маленьку пташку і так одною купою всі чотири впали на кльомбу . . .

Пані Теліга кинулась до них. Три птиці, обскубані і запорошені шухнули в ростіч, а одна, менша, закривавлена і мертва лежала горілиць на білих хризантемах. Краплинки густої крови, ніби горіли на білих пелюстках хризантем. Я поглянув на п. Телігу. Вона стояла бліда і гнівна. Відвернулась, та я помітив в її очах несамовиті вогники, що палали гнівом і печаллю. Та це було лише в одній миті, бо вже знову вона тепло усміхалась:

— Боротьба нерівна і кривава. Так воно і в житті . . . Квіти і кров. Дисгармонія. Квіти цвітуть і кров цвіте також, тільки квіти одцвітають, а кров дає плід . . .

Я не знаходив відповіді. Ми пішли мовчки в редакцію.

Побідно гриміли "Літаври" . . .

Я передавав редакційну теку "Літературного додатку" п. Телізі. Було вирішено випускати вже окремо від "Укра.їнського Слова" літературний журнал, якому п. Теліга дала назву — "Літаври". Така назва всім нам редакційним працівникам була до вподоби. І ніхто з нас її не заперечував — така свіжа і, головне, бойова — відповідала духові наших революційних буднів і свят.

— Нехай гримлять наші "Літаври", щоб аж світ почув, — казав хтось із нас з невимовною радістю.

П. Теліга уважно перечитувала кожний матеріял, деякий позначала червоним олівцем і відкладала окремо. Інші клала, вже без порядку, в одну купу, а потім подала їх мені:

— Прошу цей мотлох кинути до коша, — сказала мені, — це фольксдойчівська графоманія. Це, мабуть, ті ж самі писаки, що й Сталіну так щедрували. Як по-вашому? А гляньте ось на цю нісенітницю — "Серце німецького вояка". Це написала пані Н. К. Яка швидка, вже встигла розкусити і серце німецького вояка! Бідна пані, я можу їй тільки співчувати, а помогти зась. Хай береже в свойому альбомі. "Літаври" — тільки для українського серця. Чи знаєте ви цю паню?

— Так, навіть дуже добре, — відповів я, — колись працював разом з нею в цьому самому приміщенні. І ще й тепер памятаю подібну до цієї своїм храктером її новелю, що звалась "Колосом взолочена" і була вміщена в журналі "Радянська Література". Різниця тільки та, що тією новелею вона взолочувала тих, яких тепер дуже боїться, а цією взолочує серця німецьких жовнірів, яких, мабуть, не боїться.

— Справді бідна жінка, — сказала на те п. Теліга, — так дешево розпродує свої почуття. Але не будьте таким суворим, можливо людина тільки помиляється. Пригадайте собі, мабуть же і ви помилялись. Прийде час — схаменеться, можливо.

— Можливо, — повторив я.

— Але, на всякий випадок, ми повісили великий замок на дверях наших "Літаврів", щоб туди не пролізли люди з надто мінливим почуттям, а головне — наші вороги.

. . . Ішли дні за днями, дні творчі і невсипущі, тривожні і бойові. Побідно гриміли "Літаври" в голубій Столиці і відбивались дзвінкою луною об береги рідного Славути. І тим відлунням сягали далеко-далеко на схід і на захід, у всі закутини нашого великого краю.

На сторінках "Літаврів" друкувались найкращі зразки націоналістичної літератури. Колишній підсоветський читач мав нагоду без страху і остереження ознайомитись з творами "буржуазно-націоналістичних", як казали большевики, письменників — Є. Маланюка, О. Олеся, О. Ольжича, Ю Липи, з прекрасними поезіями головної редакторки цього журналу— Олени Теліги. Міг познайомитись і з іншими більш чи менш визначними письменниками і діячами, яких попередній кат своєю чорною рукою затуляв від народу, і яких теперішній німецький кат, боїться, як огню і не пускає в Київ.

Крім них п. Теліга, може ще з більшою охотою вміщувала в "Літаврах" твори колишніх підсовітських поетів і письменників (залишилося декілька з молодого покоління), які поступово вилазили з нор і припадали до твердої праці, як до живущого джерела.

З сторінок "Літаврів" той же читач, старший віком, — міг пригадати собі невмирущі твори закатованих і загнаних в могилу Є. Плужника, М. Хвильового, Г. Косинки, О. Влизька. Д. Фальківського і багато інших, а молодший — мав нагоду вперше добре ознайомитись з нею.

Побідно гриміли "Літаври", аж поки кривавий німецький окупант не перелякався того грому бойового. Перелякався і насторожився. А недруги лихі — різні фольксдойчі, совєтські агенти, а часом і наші таки землячки, підлабузнюючись (хоч останніх було і небагато), нашіптували тому катові ненависному про те, що в тому шумі гучних "Літаврів" на найвищій ноті звучить ненависть до всіх поневолювачів і окупантів жовто-синьої Еллади й несеться полумяний заклик на боротьбу за Самостійну, Соборну і Незалежну Українську Державу.

Наїжились люті вороги. Кривавий німецький хижак - орел розіп'яв свої пазурі і причаївся під дверима непокірних "Літаврів".

Було чути, було видно, як реве ревучий . . .

Був, здається, грудень. У всякому разі — зима із снігом і палючим морозом. Олена Теліга конче сьогодні захотіла піти до Дніпра, хоч там уже була не раз. Вона розповідала, що в перший же день свого приїзду в Київ, прямо зі станції пішла туди, на Дніпро.

— Він мене вже давно кликав до себе, батько Славута і ось я приїхала до нього, — казала вона тоді комусь із своїх друзів.

Був полудень. Ми йшли вулицями Подолу — Теліга, Ірлявський і я. На тротуарах було слизько і Теліга спиралася об руку Ірлявського. Я йшов поруч останнього і все спотикався на преховзких каменюках своїми кованими чобітьми.

— А ви сунете, як ведмідь, переходьте на цей бік — звернулась до мене Теліга, — чи не знаєте, що дама мусить йти всередині? Ех, ви парубійко провінційний!

Ці її слова, від яких я тоді мінився на виду, ще й досі в моїх ушах дзвенять ніжним незабутнім докором моїй вайлуватій "провінційності", яка, здається, ще й тепер плутається в моїм житті і в моїй творчості.

Ми розмовляли про це, про те: про зміст слідуючого числа "Літаврів", про дрова чи про вугілля, яких тепер годі було дістати, щоб в кімнаті не замерзло чорнило, про те, як дістати хоч би з пуд картоплі, про сьогоднішні театральні новини. І тоді я примітив, як схудла за ці пару місяців п. Теліга. А ті румянці, що запеклись на її щоках, не могли це заперечити, бо ж надворі палючий вітер і мороз.

Ми підійшли до засніженої пристані. Дніпро ще не замерз. Лише при березі гойдались на хвилях щербаті плити льоду, кипіли в пробоях, як шматки розпеченого олива. Хрипіли баржі і великі човни, які мабуть ще влітку, скріплені залізними линвами, що ось іскрились інеєм. Трохи далі від них гойдався обгорілий, з побитими вікнами невеличкий пасажирський пароплав, на борту якого був напис: "Калінін". А під цим написом хтось незграбно дописав смолою: "цап проклятий".

— Чому саме цап? — спитав Ірлявський.

— Тому, мабуть, що цей кремлівський дід має козлячу борідку, — відповів я і згадав, колись у Києві був цілий процес над одним художником, якого портрет Калініна був вміщений в стінному календарі. Хтось із відданих партії Леніна-Сталіна граждан підмітив, що як той малюнок перевернути "догори ногами", то з Калініна виходить козел.

Коли мені вдалось переконати п. Телігу, що це не вигадка, а факт, і що аналогічних випадків було чимало у всіх родах совєтського мистецтва, — то вона довго з того сміялась і щось записувала в своєму блокноті.

Походивши з годину над Дніпром, ми піднялись на Володимирську Гірку і довго стояли біля памятника. Олена Теліга, немов пила своїми очима прозорість Славути, який при заході сонця ворушився, мов живий між мертвими берегами.

Ми всі в чотирьох — разом з Володимиром Великим, — мабуть, з одним чуттям дивились на Дніпрову даль. Звідти нам добре "було видно, було чути, як реве ревучий . . ." І можливо з одним чуттям билося тоді троє сердець, однаково жаліючи, що не б'ється четверте — серце Володимира Великого.

* * *

На цім мої спогади про цю велику жінку, про цю прекрасну поетку вриваються, бо вкінці грудня я виїхав з Києва в своє рідне містечко, щоб після Різдва поїхати до Праги. Мене тоді вабив "закордон", як і кожного молодика, що, крім совєтського "раю", нічого іншого не бачив. Крім цього я до болю хотів побачити Олеся, з ким, ніби, давно вже був знайомий. Мабуть це останнє було більшою причиною, яка тягла мене в чужий край. А коли ще раніше в 41-му в Житомирі познайомився з Ольжичем, то вже думав, що буду там, в Празі бажаним гостем.

— Розповім дорогому Олесеві, — думав я тоді, — як і чим живе наш Золотоверхий, переповім йому про діла його славного сина, який там, у Києві запалює молоді серця до подвигу і слави.

Хоч тоді й не вдалась мені ця поїздка закордон, але в Київ із деяких причин я вже не вертався, аж до 1943 року, про що буде мова далі.

Прощався з Телігою, Рогачем і зо всіма друзями в редакції, як з рідними. Невимовно щеміло серце, хоч і не думав, що це буде з ними останнє прощання.

Дорогий гість у Свят-вечір

Була кутя, Святий Вечір напередодні Різдва Христового. У наше вікно уже заглядала вечірня зірка, благословляючи на святу вечерю. Моя матуся по-святковому одягнута, ставила на стіл полумисок пісного борщу, рибу, кутю в макітрі. Батько поправляв на покуті дідуха, біля якого стояв великий горщик з узваром. Раптом хтось постукав "по-панському" в двері. Боже мій, яка радість — це мій друг Іван Ірлявський! Коли ступив в мою хату, війнуло знайомим холодом київської зими. Ніби на своїх плечах вніс в мою хату кусочок Києва, саме того, де ще гриміли "Літаври" і всміхалися полумяні очі новітньої Аглаї, де в потемках жахливої дійсности писалась історія для грядущих поколінь.

Я познайомив його з батьками і посадив за стіл. Атакуючи його питаннями, припрошував до борщу:

— Це той, справжній український? — відбиваючись від моїх питань питав Іван.

— Так, це український, тільки пісний, сьогодні ж кутя, — відповів я, — тільки ти не забивай боки, розповідай, що там в редакції. Як Рогач, Теліга? Що нового? . . .

— Чекай, чекай, не всі відразу, — так за Святою Вечерею він розповів мені про трагедію "Літаврів" — німецький хижак наклав на них свою чорну лапу. Заборонили. В редакції тривога. Прибув новий цензор, далеко гірший від попереднього, чіпляється до кожного рядка. Рогач не здається. Боротьба люта і нерівна. Хто зна, як буде далі. "Пісню про Петлюру" поета С. зняли вже з верстки. Це пояснив цензор тим, що Петлюра вів боротьбу проти німців. Рогач каже, що як далі так буде, то доведеться іти в підпілля глибоке і продовжувати там діло ще рішучіше. За Ольжичем слідкують і він тепер ночує на іншій кватирі. Коник з хлопцями в Харкові, де кишать малороси. Але звідти вістки ліпші, — там працювати лекше, бо там військове положення і туди ще не понаїзджали всякі тупі і недолугі гауляйтери. О. М. і О. Лащенко на півлегальному положенні. Спілка Письменників продовжує працювати на Трьохсвятительській вулиці. Олена Теліга не береже себе . . .

І ще і ще . . . Одні вістки печальніші других. Ми їли кутю. Гірка була вона, наша кутя, хоча не бракувало в ній меду.

* * *

Іван Ірлявський гостював у мене понад два тижні, протягом яких декілька раз "заскакував" у Київ, привозячи звідти мені новини. Ці два тижні пройшли незабутньо: слухали щедрівок, ходили до знайомих засівати на Новий Рік, а на Водохрищу ходили з процесією на річку, до льодового хреста святити воду.

За цей час Іван встиг познайомитись з усією передовою свідомою молоддю в нашому містечку, серед яких було багато колишніх комсомольців. Він організував "Просвіту", на відкритті якої виголосив промову і читав свої поезії.

Не зчулися, як і минули Святки. Іван повернувся до Києва. Хоч і розумів я, що зустрічатися будем (зрештою, Київ недалеко), але на душі було невимовно сумно і тривожно.

— Тримайся, друже, — сказав мені на прощання вже в вагоні, — приїзди до нас в Київ.

— Прощай, ні, до побачення, мій побратиме, — відповів я, — приїзджай до нас. Привіт Олені Телізі, Рогачу, Ольжичу, привіт другу Лащенку і всім бойовим друзям на нашому фронті.

Потяг рушив. Падав сніг, як печаль, на вагони, на землю, на моє чоло.

Як жаль, що відпустив його тоді від себе . . . Я ж не знав, я ж не думав, що Іван поїде від мене, що Ірлявський поїде від нас . . . назавжди.

Питають очі і мовчать уста . . .

1942 рік. Весна. У Києві цвітуть каштани і осипається бузок. У парках і скверах плачуть солов'ї. Плачуть люди у Києві. Озвірілий німецький окупант полює за людьми. На руїнах Хрещатика гнуться шибениці. Кров і сльози, зітхання і прокльони. Надія, мов підстрелений птах корчиться в агонії, але не закриває очі . . .

— Хто зняв з бані Софії жовтосиній стяг? питають очі і мовчать уста.

— Де Олена Теліга і Іван Рогач? — питав я, увійшовши в приміщення редакції "Українського Слова", чи то пак "Нового Українського Слова". Чому на вивісці нема тризуба і нема портрету Петлюри в редакційному коридорі? Чому? Чому? Чому?

— Мовчи, — шепче мені мій друг Петро К., — ніби не бачиш? Хіба не знаєш?

— Так, бачу, знаю і чую. Он, там, в тій кімнаті, де працював світлий Рогач, тепер стукоче друкарська машина слідуючу плюгаву статтю про "мрійників-націоналістів, які прийшли з Заходу баламутити вірний німецькому визволителю народ". Побідно всміхається малороси. На порозі тієї кімнати ще не висохла кров, а на стінах ще не запали пилом ті місця, на яких висіли портрети наших вождів.

"Нове Українське Слово" — німецький часопис на українській мові . . . Хто ж дозволив вам, більші і менші негідники, вплести в назву вашої ганчірки отсе слово — **"українське".** Погляньте йому тісно, тому не вашому слову між тими двома вашими словами. Погляньте, на нім також виступає кров.

В одному з чисел (здається в першому) тієї брудної газети була вміщена немудра і пуста карикатура: дерев'яний козак - Мамай, поклавши під себе ноги, перекидає в руках дерев'яні кульки, "То мрійники-націоналісти граються жовто-синьою романтикою" — приблизно такого змісту була під нею підтекстовка. І щасливі автори цього нещасного "анекдоту" заливалися сміхом. Вони сміялися тоді, коли увесь Київ плакав і скреготав зубами.

Від того часу, як забрали Рогача, все змінилося в редакції. Від швайцара до самих редакторів включно всі розмовляли на "общепонятном". Зубами позгризали із стін летючки з написом "В Україні — по-українськи!" Почала виходити російська газета. Тьотя Н. К. нарешті скинула машкару і почувала себе, як вдома. Її друкували, її поважали і розуміли, не так, як тоді при Рогачеві . . .

— Тікаймо звідси, — повторяв мій друг Петро К., — тут пахне кров'ю. Тут зрада, ганьба і прокляття.

Невеличкий гурт вовків в овечій шкурі на "малоруском наречії" і "на руском язике" задають вовчий тон в унісон Нової Европи — скрегоче зубами Київ і кличе на помсту.

— Геть звідси, туди надвір, де цвітуть каштани, мов ті свічки на похороні, туди, де плачуть відверто лише солов'ї — на братні могили героїв.

* * *

Любі, незабутні, рідні, Олено Теліго, Іване Ірлявський і всі друзі, полумяні революціонери, що там на боєвому посту в трагічному Києві! Де ж Ваші могили? Ми прийдемо туди тепер — вночі, щоб не бачив кат, ми прийдемо туди колись — вдень, щоб побачив увесь край. Ми сплетемо невянучий вінок із своїх сердець і покладемо на Вашу могилу. Будуть на тій могилі цвисти білі квіти жалю, посаджені нами. А на тих квітах білих буде вічно горіти Ваша свята кров. Кров на квітах. Засліпить вона очі нашим ворогам, що, переможені, впадуть на коліна, благаючи пощади. Виросте вона, та Ваша благородна кров, у вічну легенду, яку наші покоління повторятимуть, як молитву.

Ми ще не знаємо, де Ваші могили, але в нашій памяті уже стверджуються пророчі слова безсмертної Олени Теліги:

"Над могилою вашою тиша і спокій,
Та по рідному краю — зловіщі вогні.
І піти по слідах ваших скошених кроків
Рвучко тягнуться сотні окрилених ніг".

Так, сотні, тисячі, мільйони іменних і безіменних героїв під жовто-синім стягом ітимуть і йтимуть по Ваших слідах, щоб на своїй Соборній Україні засвітити довгожданне сонце, імя якому **Держава.**

УКРАЇНА ГОВОРИТЬ

Від Редакції: На цьому місці друкуватимемо матеріяли, яких мета висвітлити дійсне положення на Рідних Землях, викрити правдиве обличчя й тенденції окупанта та дати картини тієї героїчної боротьби, яку від років веде український народ за своє національне й соціяльне визволення.

Партизанським Шляхом

Примітка: Наша редакція одержала матеріяли від вояків УПА, що останньо пробились на Захід. Нище подані фрагменти взяті з історії сотні "Месники". Сотня ця пройшла звичайний шлях повстанчого відділу, важкий і крівавий. Простими словами оповідає чотовий Бей. Залишаємо його стиль неприкрашеним.

Перша сотня "Месники" під командою сотенного Залізняка була організована 4-го квітня 1944 року. Метою її було обороняти українське населення в повіті Любачів перед німецьким терором та польсько-большевицькими бандами, що нищили українське свідоме населення та грабували все що попадало під руки.

Зараз в половині квітня 1944 сотня виконала відплатну акцію на польське село Фрайфельд, в якому була польська боїка, що звідти робила грабункові випади на українські села. Власних втрат не було. Здобуто кільканадцять крісів та один скоростріл. Ворог втратив біля 30 убитих.

З початком травня 1944 сотня здобула містечко Чесанів з метою покарання поляків за їх злочини. В акції брала участь ціла сотня, в складі 4 чоти, в силі около 250 стрільців. В місті стояло залогою 20 німців та сильний відділ польської партизанки, що був в союзі з німцями. Крім того в місті була польська боївка. Німці відразу піддалися. Поляки засіли в мурованих будинках і відбивалися сильним скорострільним вогнем та обстрілювали наші становища гранатометами. Проте сотня бравурним наступом увірвалась в місто й розбила та знищила ту частину в якій боронились поляки. Ворог втратив понад 50 убитих. Власних втрат не було.

Згадана акція дала поважний наслідок: розбито польську згруповану силу й українське населення свобідніше віддихнуло, позбувшися на деякий час кровопийного сусіда.

Дня 17-го травня розвідка повідомила, що до села Залужа приїхали німці та забирають худобу. Командир Залізняк дав наказ першій і другій чотам зробити засідку та відібрати худобу, яку німці будуть гнати до Любачева.

Обидві чоти залягли над шляхом на краю ліса. Коло полудня німці в силі сорок вояків показалися, женучи худобу. Обидві чоти відкрили скорострільний вогонь і пішли розстрільною з наміром оточити ворога. Але німці втікли. Ми повернули худобу населенню, а самі відійшли в ліс. Коло години 2-гої пополудні німці почали в лісі облаву силою 2 сотень поліції і СС-ів. Сотня проти-наступом відбила ворога, маючи лише одного вбитого. Ворожі втрати — біля 20 вбитих і ранених.

З початком липня 1944 сотня одержала наказ долучити до свойого куріня й перейти в янівські ліси біля Жовкви, щоб там перебитися через фронт на зади червоної армії. Після різних пригод з німцями курінь отаборився коло села Поляни біля Львова, до якого вже підходили большевицькі стежі. Перед вечером курінь розчленувався на дві сотні та зліквідував свій табор: коні й вози залишено селянам, залишаючи собі лише три: кухонний, санітарний і амуніційний. В ночі з 21-го на 22-го липня 1944 пройшли ми через большевицький фронт без жодного стрілу.

Якийсь час сотня конспірувалась та розглядалась в положенні, а опісля приступила до широкої акції: ліквідувала частини НКВД, партійних достойників та робила засідки на військові колони. При кінці серпня повернули ми знов на терен повіту Любачів. Дорога була довга, а стрільці втомлені, бо большевицька дійсність вимагала сталої чуйности, великої обережности та не було дня без бою. Населення повіту зустріло нас з великою радістю та дивувалося, як сотня перебула такий важкий час та лишилася цілою.

Тепер ми міняли щодня місце постою, бо ворог розпоряджав сіткою сексотів і великими силами. По всіх селах кватирували та вишколювались частини червоної армії, що вели дуже дбайливу розвідку проти частин УПА.

Дня 5-го жовтня 1944 з ранку наша стежа зловила перебраного енкаведиста, який розповідав, що він українець, здезертирував з червоної армії й хоче, щоб партизани відправили його своїм звязком додому. Наслідків такої зустрічі не треба було довго чекати. Коло години 14-тої стежа донесла, що група енкаведистів посувається в напрямку табору. Сотенний наказав заняти оборонний перстень та вкопатися на становищах. За пів години наші застави подали алярмові стріли. Командири наказують стріляти цільно, підпустити ворога близько та ощаджувати набої. Ворог заатакував третю чоту, яка відкрила вогонь підпустивши його на

50 метрів. Густим вогнем з чотирьох скорострілів відразу вбито пять большевиків, а решта відступила, та зникла в лісовій гущавині. Навкруги запанувала гробова тиша. Наші стрільці вискочили з окопів та забрали від забитих зброю. У одного сержанта, що був командиром зводу знайдено книжечку, у якій було стверджено, що він забив 56 "фашистів". Не встигли ми ще розглянути здобуті папери, як большевики почали новий наступ, який повторювали чотири рази й за кожним разом були відбиті. Коли стемніло большевики оточили нас заставами маючи на меті на ранок підтягнути свіжі сили. О годині 22-гій сотня з боєм прорвалась через вороже окруження й перейшла до села Нетреби біля Белзца. Большевики три дні били з гармат по нашому таборі, аж врешті великою силою зайняли його, застаючи там лише холодне місце.

Так почалося для нас нове життя, зовсім інше, як під німецькою окупацією: далеко важче, жорстокіще.

При кінці листопада командир Залізняк зорганізував другу сотню й віддав її команду Бісові. Обі сотні начислювали 420 стрільців. В лісі під Люблинцем заклали ми новий табір та почали копати землянки на зиму. Фронт посунувся вже за Вислу й большевики створили польську державу в склад якої увійшов любачівський повіт.

Поляки по селах створили М. О. (міліція обивательська), в дійсності та міліція була створена не для підтримування порядку, а для грабування та нищення українського населення. Що дня горіли хати й чути було крики жінок й дітей. Большевики все це бачили й чули та заохочували українців виїздити за лінію Керзона під "сталінську опіку".

Сніг та морози прикували сотні до землянок. А тимчасом очі українського населення були звернені на ліс. Населення чекало, що звідти прийде помста за польське знущання. Майже кожне українське село створило т. зв. "кущ", тобто самооборонний відділ, що начислював від 30 до 80 бойовиків. "Кущ" мав завдання охороняти село та вести адміністраційну, організаційну та пропагандивну роботу. Рівночасно його повинністю було помагати населенню й в господарських роботах.

Протягом зими наші сотні міняли кілька разів місце постою. Дня 2-го березня 1945 року біля села Грушка, большевики в силі одної тисячі заатакували другу чоту другої сотні, що ще спала. Того дня була сніжна курява так що з двох кроків не можна було відрізнити свойого від ворога. Завзятий бій тривав цілий день. На допомогу другій чоті прийшла чота Мяча.

Село було оточене й починало горіти. По обіді друга чота прорвалася до близького лісу, але й там були ворожі застави, що перейшли в наступ. У цьому бою згинуло 60 стрільців та кільканадцять було ранених. В полон живим не попав ніхто. Вбитих похоронили в братській могилі в селі Монастир.

Ворог мав убитими біля 80, та велике число ранених. Але наші обидві чоти стратили майже всю зброю. Після бою скривавлені рештки зібралися в лісі коло села Довганів. Курінний Залізняк поповнив відділ стрільцями з "кущів" та передав команду Балаєві. Прийшла весна, а з нею нові бої.

* * *

В місяці грудні 1945 р. сотня побудувала зимовий табір в лісі коло села Милкова. Покопано землянки на 10-12 чоловік, отже кожний рій мав свою землянку. Землянки були розположені перстенем і сполучені оборонним ровом, критим і з вікнами до обстрілу. Подібний табор збудувала перша сотня біля присілка Хропи й третя сотня коло Нового Любинця. В таборі зимою було нормальне касарняне життя. Частина стрільців держала стійку та поготівля, а решта переводила бойовий вишкіл та політ-знання. Поляки не дуже спішилися воювати і зима минула спокійно.

З початком березня 1946 року польське військо розпочало арешти по селах. Коло 30 осіб заарештовано в селах біля яких ми кватирували. Арештованих замкнено в школі в селі Застави.

Ми не могли придивлятися безчинно. Третя чота під командою Байди розбила охорону та звільнила увязнених. В бою з залогою села загинув чотовий і двох стрільців, але арештовані розбіглися. Слідуючими днями польське військо почало насильно виселювати українців. Треба було відбити полякам охоту до цього. На сам католицький Великдень третя сотня куріня "Месники" розпочали бій з польськими частинами, що стояли в містечку Угневі. Наші сили нараховували більше 100 стрільців. Польські — більше трьох сотень, з великою кількістю скорострілів, гранатометів та двома гарматками. Сотня бравурним наступом здобула ворожі окопи, а в них один важкий кулемет, гранатомет і гранати. Поляки залишили около 50 убитих. Друга сотня при піддержці мінометів знищила залізничний вузол і зірвала потяг на лінії Любачів-Ярослав.

Був це великий успіх, але польське військо продовжувало вивіз населення. В обличчі цього змобілізовано четверту та пяту сотню куріня "Месники" та поповнено старі. Але молоді хлопці невишколені не були добрими вояками й в кожній сутичці з ворогом найбільше було жертв поміж ними. За якийсь час ми стратили майже все це свіже поповнення. Такі важкі й численні були бої.

* * *

Обставини ставали щораз важчі. Протягом літа повстанські відділи не провадили більших акцій, а для улекшення конспірації були розчленовані по районах, поділившись на чоти, а навіть на рої й ланки. Осінню 1946 року командир Залізняк розвязав нашу сотню, розділивши стрільців на проріджені сотні. Перспективи були невиразні. Зима наближалася, а відділи на зиму не були забезпечені.

На наш терен в половині 1946 року прий-

шла з Галичини сотня Бриля й ми разом почали готуватись до зими. Українського населення лишилося мало, отже приходилось збирати контингент із поляків. При заготовлюванню харчів допомагали нам "кущі". Перша сотня Калиновича не збирала харчів, бо організаційний провід району обіцяв сам дбати про прохарчування сотні. Пізніше показалося, що це була помилка, бо сотня мусіла зимою ходити в село на рейди й мала при тому великі втрати.

* * *

Зима була дуже важка: сніг лежав більше ніж на метер, а мороз досягав тридцяти ступнів. Це змусило командира Тучу розчленувати другу й третю чоти, які він зібрав аж при кінці березня 1947 року. На весну підраховано втрати. В наслідок боїв й облав кожна сотня мала поважні втрати.

В половині квітня 1947 року польське військо почало знову вивіз населення, але вже не до СССР а на Захід, в Польщу. Вивозили всіх українців, які залишилися й поляків до яких заходили повстанці та взагалі непевний елемент. До кінця весни вивезено майже всіх українців. З початком травня 1947 року польське військо почало великі та затяжні акції проти УПА. В тих акціях, що тривали цілий місяць брали участь кілька дивізій піхоти та сильна артилерія. В боях перша сотня втратила 10 людей, друга також 10, четверта 8, а третя понад 70. З кінцем липня 1947 року в пятому районі начислювалося лише 30 повстанців, а весною ще було понад 200.

Поповнення не було звідки взяти. Так само не було й харчів. Ситуація ставала безвихідною. Ми опинились в чужому терені. В половині липня командир Залізняк розбив сотні на самостійні групи, що начислювали 8 до 10 чоловік.

Моя група кватирувала в лісі біля села З. В ночі на 2-го серпня 1947 прибув до нас провідник Орлан, а з ним Крим, Вир та Корнієнко. Орлан зробив збірку й заявив, що ми покидаємо терени Лемківщини й залишив нам до вибору: 1) Пробиватись на Україну; 2) йти в західню Польщу, де є багато українців; 3) Пробиватись на Захід, в Німеччину чи Австрію.

Я прилучився з наказу Крима до групи Тучі й. 10-го серпня 1947 в порозумінню з командиром Тучею зібрав рештки другої чоти (12 чоловік) й запитався хто хоче зі мною пробиватись в Німеччину. Зі мною пішли чотири. Чотирьох подались в західню Польщу, а трьох в Україну. З сумом закінчували ми наше бойове життя на цих теренах, в яких обороні поклали свої голови сотні наших друзів, де кожну пядь землі скропили ми своєю кровю.

Вечором 1-го серпня прилучився до мене один інженер з районового проводу та один стрілець з "куща" й ми в сімох вирушили в незнане. В Словаччині ми розділились на дві групи, в моїй було чотирьох.

По важких трудах та пригодах дійшли до американської зони Австрії та дістались на звязок ОУН, де знайшли всебічну опіку і тепер відпочиваємо та набираємо нових сил до боротьби, яка нас ще чекає й яка не закінчиться поки український нарід не здобуде своєї Самостійної Держави.

Чот. Бей.

Вісті з Рідних Земель

ОЖЕБРАЧЕНИЙ КИЇВ

В Києві на кожному кроці на вулицях зустічається жебраків. В першу чергу, це — інваліди вітчизняної війни. Без рук, без ніг, сидять обдерті і нужденні, сидять зимою і літом, і просять куска хліба чи копійку. Це явище не поодиноке, а масове. Держава не подбала про відповідне забезпечення інвалідів. Підмоги, які інваліди одержують від держави, не вистарчають на однотижневий прожиток (100-150 крбв.). Теж їхні родини живуть у цілковитій нужді. Приютів для дітей інвалідів майже немає. Справу забезпечення інвалідів уряд скинув на плечі місцевих самоврядних чинників і самого населення. Напр., інвалідів у селі повинен забезпечувати колгосп. Звичайно, місцеві чинники самі не мають на те фондів, а часто байдужі на те, й інваліди мусять іти на вулицю жебрати. В останній час ведеться пропаґанда, щоб інвалідів перешколити і навчить їх якоїсь праці, в міру їх спроможности, щоб вони самі могли на себе заробляти. Та що може заробити інвалід, коли здоровий не в силі заробити на прожиток. Здоровіші інваліди спекулюють, а цілковиті каліки є здані на ласку населення.

Друга категорія жебраків — це діти. У Києві маса бездомних дітей, сиріт по погибших на війні, чи розстріляних німцями, або померших з голоду й нужди. Ситуацію характеризує такий випадок: в камяниці при вулиці П. була жінка-дверник, яка мала дві дівчинки. Її чоловік згинув на війні. З трудом вдалося її віддати дітей до захоронки, але й там мусіла вона їм допомагати харчами. Діти були нужденні, марні, а в захоронці обстригли їм голови, щоб часом не дістали вошей. І це вже були дівчата 5- і 7-літні . . . Багато дітей не можуть попасти до захоронки і мусять іти жебрати. Жебрають вони по вулицях, або ходять від хати до хати. Жебрати приходять до Києва навіть діти з далеких колгоспів.

Третій рід жебраків у Києві—це колгоспники і старики, нездібні до праці. Осінню 1946 року большевики стягнули з населення рештки хліба. В деяких колгоспах не видали навіть по чверть кілограма зерна на трудодень . . . На селах був голод. Колгоспники й колгоспниці йшли до міста, де шукали або якогось заробітку, або прямо йшли по домах, від мешкання до мешкання, і просили куска хліба, нужденні і обдерті. Йшли старі і молоді, дівчата і бабусі.

Всі просили про кусок хліба. З центру міста, з вулиць Хрещатика, Леніна, Володимирської чи Кірова, міліція проганяє жебраків, але дальше їх повно.

І ГУЦУЛИ В БОЛЬШЕВИКІВ — ОКРЕМИЙ НАРІД . . .

(УПС) В листопадовому числі (45) московського журналу "Огоньок" знаходимо статтю-репортаж Александра Гуторовича п. н. "На дарабах через водопади Карпат." Автор, як це бачимо з наголовка, описує свою подорож Черемошем на гуцульських дарабах. В закінченні репортажу читаємо таке характеристичне "заключне слово": Люди Карпат гинули без батьківщини, від якої їх відірвали силою зброї. Але тепер гуцули — маленький гірський нарід Карпат, що завоював довгождану свободу і незалежність, побувавши разом з росіянами в Берліні, — віднайшли батьківщину. Приємно жити в Карпатах і бути гуцулом, знаючи, що за спиною стоїть все готова 180-мільйонова армія народів Совєтського Союзу."

Про це, що Гуцульщина — частина України, ані слова. Просто — маленький гірський народець.

"СВЯТКУВАННЯ" 30-ЛІТТЯ ЧЕ-КА

"Святкувати" 30-ліття ВЧК (Всесоюзної Чрезвичайної Комісії державної безпеки) має Україна справді більше причин, ніж якась інша частина СССР, бо в часі українсько-московської війни та пізнішого панування московських можновладців лютувала Чрезвичайка скажено на українських землях. Святкуючи 30-літній ювилей ЧК, стверджує московський уряд зайвий раз, що ГПУ було продовженням ЧК, а НКВД, перейменований на Мінвнутрдел є продовженням ГПУ. Совітська преса вихваляє память основника ЧК, Фелікса Сігізмунтовича Дзєржинського, який разом зо своїми польськими земляками, Менжінским і Вишінським, причинився в великій мірі до розбудови московського терору на чужонаціональних землях СССР. Згадуючи про чини ЧК в поборенні "соціял-демократів, соціял-революціонерів, агентів чужоземної розвідки, бунтівників і реакціонерів", преса висловлює переконання, що "органи державної безпеки" виконуватимуть і тепер в найкращий спосіб своє завдання.

ЛИСТ ДО "ВОЖДЯ"

В цілій повені листів, писаних останньо з різних сторін СССР на адресу Сталіна, містять "Ізвєстія" (18.IX., ч. 271) лист "Від трудящих української РСР великому вождю народів, батькові і вчителеві Йосифові Віссаріоновичу Сталіну". Цей лист, як вказує поміщена дописка, "розглянули і одноголосно прийняли 12,514, 851 учасників мітінгів і зборів трудящих на фабриках, заводах, колгоспах, МТС, радгоспах, научних заведеннях і державних установах Української РСР". До якого вершка цинізму дійшли інспіратори листа, московські комуністи, коли змушують маси українського народу підписувати такий лист, де, між іншим, говориться: "Ми дякуємо вам, дорогий товаришу Сталін, за проведення в життя мудрої політики колективізації: вона в корені перемінила старе село і звязала в одне інтереси мільйонів селян з інтересами всього Совітського Союзу. Тільки та політика, поряд з політикою індустріялізації, зробила непорушною незалежність нашої країни. . . Тільки колгоспна система, дружба народів, велика партія Леніна-Сталіна, спасли селянство України від знищення і голоду". . .

Про 10 мільйонів, що згинули від голоду в час колективізації, в листі, очевидно, не згадується.

Лист кінчається клятвою підписаних — радісно працювати в московському закріпощенні.

В. Полтавський

Історія чи Публіцистика?

Не без вагання бралися ми до читання книги Лебідя про УПА. Наскільки сам предмет притягаючий, настільки особа автора є сумнівною. Він до останнього часу не виступав під власним прізвищем ні як письменник, ні як діяч. І що має значити, що він тепер вийшов на люди з відкритим лицем?

Тим не менше відкладали ми перечитану книгу з деякою полекшою. Цим разом своїми писаннями Лебідь не вчинив стільки шкоди, як своїми акціями. Цим разом поза кількома нелояльними натяками в бік "групи Мельника" та "отамана Бульби" він стримався від очернювання немилих осіб, до якого нас призвичаїла тактика його середовища. Але автор завдав шкоду українській справі чим іншим, а саме викривленням історичної правди.

Та заким перейти до негативних сторінок твору Лебідя, хочемо ствердити, що книга не позбавлена вартостей. Цінна вона насамперед своїм документальним матеріялом, фотокопіями, образками. І тут треба признати небияку заслугу членам групи Бандери, що вони потрафили зберегти ті матеріяли для історії і то тоді, коли маса архівів пропала. Та історія інакше покористає з того матеріялу, як це робить автор книги. Треба також признати, що Лебідь потрафив віддати патос боротьби українського народу проти насильників. В його викладі чутно також високий патріотизм, саможертвенність, так би мовити пробоєвість того середовища, з якого він вийшов. Лише доводиться пожалувати, що він не доглянув тих самих прикмет в інших сере-

довищах, які діяли і несли жертви поряд його політичних приятелів і змонополізував загальні прикмети українських патріотів для однієї групи.

Не маємо наміру в цих наших замітках охопити цілість епопеї повстанчого руху в Україні ні його аналізувати ні давати свою оцінку. Маємо намір застановитись лише над книгою Лебідя і його способами відтворювати ту епопею, переказувати перебіг подій.

Повстає питання, якого роду літературний твір маємо перед собою і яка є його вартість з формального боку? Чи справді то є коли не історія, що слушно заперечує о. д-р Гриньох в своїй передмові, то бодай історична хроніка, як він твердить там же? На нашу думку не є це також хроніка, але скорше публіцистичний твір, виміряний на оборону певної тези. І та теза виразно виступає на кожній сторінці. Вона полягає в тім, що ціла заслуга за чинний спротив в Україні під час останньої війни належить групі Бандери і лише їй. А позаяк автор сам належить до тієї групи, то його твір заносить на самохвальбу.

Легше пробачити авторові помилки в його оцінках, як той факт, що він нелояльний супроти історичних подій. Він вибирає з них лише ті, які підпирають його тезу і оминає або перекручує ті з них, які його тезу збивають. В наслідок того його книга подає викривлений образ історичної дійсности, в ній славні сторінки українського змагу за волю пофальшовані, українська правда поставлена на услуги особистих та групових амбіцій. Цього пробачити авторові годі. Почуття відповідальности і почуття національної гідности мусіли би повздержати його перед такою профанацією.

Отже в інтересах правди, во імя справедливости супроти української нації, з міркувань політичної доцільности уважаєм конечним виправити образ історичних подій. Коли того не зробиться, всі висновки роблені з викладу Лебідя будуть хибні і можуть завдати великих шкод українській справі. Обмежимось найбільш грубими надужиттями правди і доповнимо виклад автора лише найбільш важними подіями, які він так нерозважно скреслив зі своєї "хроніки". Нажаль на щось більше не маємо ані часу ані місця в нашім часописі.

Доводиться почати з так зв. Конференції української еміграції, що відбулась в Кракові 22 червня, 1941 р. на передодні походу німців на Схід. Автор представляє її, як акт координації українських сил і творення диспозиційного центру в формі Українського Національного Комітету. В дійсности цей останній був звичайною фікцією, потрібною групі Бандери для замилення очей українського громадянства і чужинних чинників. Бувши проголошений у вузькім колі він нічим себе не проявив. Ціла Конференція була подумана і переведена як демонстрація, в цілі осамітнення ОУН з полк. Мельником на чолі, яку на конференцію не запрошено, хоч до неї притягнено членів всіх інших угруповань. Щоправда багато з тих членів добре не ор'єнтувались в чім річ, нікого крім самих себе не репрезентували і пізніще жалували, що дали себе натягнути.

Далі приходить славний "акт 30 червня" того ж року. В книзі Лебідя, як і в інших виданнях його групи, той акт представляється, як історична подія великої ваги. Та доводиться дуже сумніватися щодо його позитивности для визвольної справи. Вже не раз вказувалося на обставини, які роблять його політично недоцільним, ба, навіть шкідливим. Досить того, що в нім брали участь чужинні чинники і сам акт був повязаний з ними. Щодо його практичних наслідків то на його рахунок треба записати загибель багатьох тисяч українців, які, бувши в рядах Червоної Армії, повірили, ніби існує направду українська держава і має формуватись українська армія. Вони здавались в полон німцям, які їх пізніше вигубили по таборах полонених. В книзі Лебідя згадується про Пастирський лист Митрополита в зв'язку з актом. Але нічого не сказано, що написання його було попереджено завіренням даним п. Стецьком Митрополитові, ніби група Бандери діє за наказом, а в кожнім разі в порозумінню з полк. Мельником. Введення в блуд Князя Церкви було стверджено власноручним листом його до полк. Мельника. Про це Лебідь нічого не пише, як не пише про "нотіфікацію" акту перед урядовцями Гештапо, яка покінчилась арештуванням Премієра — Стецька. Ми знаємо про перебіг тої трагікомічної події від одного з її учасників, як знаємо від очевидців плакати коменданта Легенди, якими він закликав помогти союзникам його групи.

Дуже обережно пишеться в книзі про сумну історію так зв. Легіону "Нахтігаль", зложеного ніби з "мобілізованих українців". В дійсности воно так не було і нині, коли членам Легіону не грозить небезпека, автор міг би бути більш одвертим. Зорганізований групою Бандери Легіон справді відмовив в певний момент послуху Німцям, але в кінці погодився нести поліційну службу і виїхав на Білорусь. Тож коли би направду українцям треба було очищуватись від закиду співпраці з німцями, про що часто твердять члени згаданої групи і що ми відкидаємо, то в першу чергу треба би було розплачуватись за факт існування Легіону, члени якого були введені в блуд незрячими політиками.

Зовсім замовчано в книзі ганебно-трагічні морди українських патріотів в осени 1941 на Житомирщині і в Галичині, коли не рахувати, що саме на них натякає автор, пишучи про "очищення терену від большевицьких агентів". Чи може він уважає за таких бл. п. Сеника, Сціборського, братів Пришляків, Куця і інших? Коли так, то Лебідь робить страшну кривду своїм колишнім товаришам по організації і знижується до наклепу на небіжчиків. Волієто думати, що він зовсім оминув ці події, не маючи відваги підійти до них одверто. Справді чи не він, як заступник Бандери, поносить за них відповідальність? А коли так, то годі від нього, як від автора мордів, чекати лицарськости і йому менш, як кому, випадає братись до опису минулих подій.

Розповідаючи про працю українських націоналістів на Східних Землях Лебідь замовчує труди і жертвенність групи, що на чолі з бл. п. Ольжичем продерлась туди не вважаючи на німецькі застави і протягом місяців будила зі сну звільнені від большевиків терени та закладала проти волі нових окупантів підстави національно-державної будови, яку нажаль не вдалось вивершити. Та робота була важкою і при ній наложили головами багато українських патріотів. Та вони не заслуговують уваги автора певно тому, що не належали до групи Бандери. З тої роботи згадано лише працю на літературному полі Теліги і то лише для того, щоби записати її смерть на актив своєї групи. Тоді вже треба було записати на рахунок тої групи і смерть Рогача, Олійника та самого Ольжича, хоч не один з них здається дістав присуд смерти зі сторони своїх же українців. Нічого не згадано і про жертвенний похід тисячки молодих Буковинців, що пішли творити нове життя на Велику Україну і багато з них полягли там. Та вони бо, як і вищезгадані, діяли з наказу полк. Мельника, а тому не знайшли для себе місця в книзі Лебідя.

Дуже неправильно і несправедливо насвітлено початок УПА. Адже ж всім відомо, що початки чинної боротьби проти большевиків в формі партизанки сягають 1941 р., коли отаман Бульба-Боровець став очищувати Волинь від залишків большевицького війська, щоби дуже скоро виступити і проти німців. В книзі сказано, що він "діє за інструкціями і напрямними Української Державної Влади" себто групи Бандери. Цього зовсім не було в дійсности і сам от. Бульба заперечує таку свою лояльність супроти "Правління". І то з простої причини, що він не мав нагоди а ні змоги стикатися з "адміністрацією" проголошеного в Львові уряду Стецька. Знов маємо приклад записування чужих заслуг на рахунок групи Бандери, і то вже "заднім числом" і то проголосивши Бульбу "бунтівником".

Фактом лишається, що чинний спротив як большевикам так і німцям на волинському Поліссі розпочався силами "Поліської Січи" заходами от. Бульби за участю відділів зорганізованих членами ОУН вірними полк. Мельникові (Кремянеччина, Володимирщина), який вислав до штабу Бульби свого довіреного чоловіка (Ждановича). Пізніше "Поліська Січ" перетворилась в Українську Повстанчу Армію. В ту пору група Бандери на Волині не провадила ніякої повстанчої акції і почала її доперва в кінці 1942 р. За свідченням самого Лебідя перші відділи "бандерівців" повстали в лютому м. 1943 р. В таких умовах писати про "диверсію групи Мельника", яка нібито займалася "переловлюванням звязків УПА і ширенням анархії" є по меншій мірі немудро. Чи не було би більш згідним з правдою сказати, що акція от. Бульби та ОУН, хоч і подиктовані національною рацією, була не на руку Лебедеві, який перенісся на Волинь і під прізвищем Рубана захотів використати вже приправлений терен для партійної справи шляхом галасливої, але далеко неоправданої, масової партизанки, зверненої в першу чергу проти своїх українських конкурентів?

Переговори Лебідя з от. Бульбою в тягу м. травня 1943 творять чи не найсумнішу сторінку визвольної боротьби. Коли повстанці з ОУН могли співдіяти з повстанцями Бульби, то чому не могли того робити відділи групи Бандери? І коли того не сталося, то Лебедеві зовсім не випадає ставати в позу "борця, що бореться не для своєї слави чи особистих амбіцій, а тільки для справи України". Йшлося про створення одного спільного штабу і на Кремянеччині вже діяв акт братерської співпраці, коли відпоручник Лебідя Сонар зайшов в пересправи з от. Бульбою. Та видно Лебедеві треба було не співпраці, але підпорядкування от. Бульби його проводові, а коли ні то знищення цього останнього. Тому Сонаря усунено, переговори перервано і виставлено в кінці липня ультиматум до Бульби — скапітулювати. Рівночасно нападано в підступний спосіб на відділи от. Бульби та ОУН і роззброювано їх перед лицем наступаючого ворога. Нищення непідлеглої йому партизанки яке тривало коло пів року, Лебідь в своїй книзі представляє, як ліквідацію "отаманаворохобника", підозрілого в зносинах з окупантами". Як це далеко від постави вояка-лицаря, яким Лебідь ніколи не був, як не є він письменником вірним історичній правді.

Він не має почуття вояцької чести, яка змушує віддати почесть навіть збореному ворогові. Він не розуміє, що нікому не впала би корона з голови, наколи б пізніші команданти УПА признали заслуги основоположника її Т. Бульби — такого ж українського патріота, як і вони.

Правдивий Лебідь виступає в організуванню і діянню політичної поліції, що звалася "Служба Безпеки". Тут лежить секрет успіхів Лебідя-Рубана, а може і цілої групи Бандери. Нажаль Лебідь дуже скромний у насвітленню тієї сторінки своєї діяльности. А тим часом вона заслуговує більшої уваги. Дарма, що Лебідь вже не є на чолі тої установи, але його школа лишається. "Служба Безпеки" відограла неабияку ролю в часі війни, а може відограє її в українськім політичнім життю ще і тепер. Вона була зброєю політичної групи і нищила все, що стояло на заваді цій останній, без огляду на національну рацію. Її рацією було служення партії. І чи не завдяки їй Лебедеві вдалося розложити організацію УПА от. Бульби, який мусів наказом з 27 липня 1943 ч. 80 перетворити її і назвати Українською Народньою Революційною Армією (УНРА). Ця перемога Лебідя над Бульбою ніякої слави нікому не приносить і була на руку лише німцям, які одверто похваляли за це "переможця", і розуміється большевикам.

Викликає застереження також насвітлювання Лебедем оружної боротьби між поляками і українцями під німецькою окупацією. Незаперечним фактом є, що поляки були в час війни агресивними супроти українців, Але чи група Бандери, а скорше її провід, не втратили рівноваги і чи своїми гаслами, потяг-

неннями і поступованням не ускладнили ситуацію, думаючи, що прийшов слушний час, коли можна викинути всіх поляків за межі України? Про помилки свої і своєї групи Лебідь нічого не пише. Не пише він і про іншу наївність, коли пізніше, наладнавши сяк так відносини з польськими повстанцями, його група голосила, що вона вже раз на завжди розв'язала історичний польсько-український спір. Як знаємо весна бандерівсько-польських відносин не тривала довго і треба було знов починати справу від початку та затушовувати свої подвиги у боротьбі з поляками в час війни так само, як і замазувати справу Легіону. Та наш "хроніст" не має часу, або скорше не має вигоди застановлятись над цим.

Зап'явшись в тогу Катона та удаючи з себе мудрого (що правда по шкоді) наш автор дивиться з погордою на справу Дивізії Галичина та майже бештає її учасників. Та чи має рацію? Ми чули свого часу, що бандерівський провід мав охоту приложити рук до організування Дивізії, але вимагав для себе рішального голосу. Доперва коли йому в тім відмовлено, він поставився ворожо до самої ідеї хоч немало з його прихильників вступило до Дивізії. Лебідь наводить розумування сторонників тої ідеї, які "кермувалися українським інтересом, думаючи, що Дивізія, здобувши військове знання і зброю, зможе використати їх у відповідний час", але робить з них дурнів, зазначаючи, що вони мовляв забули тільки, що Дивізію організувала гітлерівська Німеччина" (ст. 48). При тому видно сам забуває, що перед тим (ст. 22) він же вибілював бандерівський Легіон, організований також "гітлерівською Німеччиною", тим, що він йшов в підпілля ніби, "щоб здобути військове знання використати для рідної справи та передати його іншим для дальшої боротьби з ворогом". Дві ріжних міри для "наших і для "ненаших" не лицюють зовсім для совісного хроніста.

Такий самий сторонничий підхід і в справі УГВР. Все, що не на руку групі Бандери, хай би воно попереджало якісь заходи її, уважається "диверсією". Так властне було і з творенням політичного центру. В осени 1943 р. з рамени ОУН з доручення полк. Мельника провадилися переговори в тій справі з ріжними чинниками, а між іншим і з групою Бандери. Вона не пішла на творення Всеукраїнської Національної Ради, що повстала на весні 1944 і в червні створила УГВРаду. Про ці переговори і про поставу бандерівців в книзі нічого не згадується і у читача складається враження, що лише група Бандери подумала про обєднання, про центр, про майбутнє. В дійсности вона відкололась від інших угрупувань, щоби створити нову фікцію подібну до Краківського Комітету, бо УГВР була і лишилась експозитурою одної групи Бандери, а ніяким обєднанням. Сторонничість Лебідя в справі УГВР можна легко пояснити, бо втративши СБ, для нього лишається тільки цей коник, на якому він сподіється ще виїхати. Але його субєктивізм не повинен милити інших і змушує нас до вищеподаних поправок.

Той самий субєктивізм та тенденційність Лебідя виявляється ще в більшій мірі в іншім місці, де мова про еміґрування закордон. В своїм викладі автор необережно наводить становище команди УПА з 1944 р.: "Український народ еміґрувати не має куди. Мусить лишитися на рідній землі і боронити свої права" (ст. 56), або ще: "Тільки національні відступники можуть рятувати свої голови, лишаючи народні маси на поталу ворогові" (69). Чи не стосується це в першій мірі самого Лебідя, який, коли і не був на чолі УПА, то безперечно належав до її команди? Адже капітан не має права покинути корабля, навіть коли би він потопав, якщо на нім є ще хоч одна жива душа. Як же міг Лебідь покинути УПА, давши повищі накази, і вже в 1944 р. опинитися у Відні та на Словаччині, щоби пізніще перекочувати до Італії та Баварії? І яким правом він кидає камінь на тих збігців, що, як і він відійшли на Захід, пишучи: "добровільно відходили лише ті, що працювали в адміністрації і в поліційних німецьких відділах" (ст. 56). І мимохіть повстає питання в якій адміністрації чи в яких відділах служив Лебідь поза УПА?

Підносячи вищезазначені факти, оминені в книзі Лебідя, справляючи хибне насвітлення інших, застановляючись над неясними моментами, ми є далекі думці процесуватись з Лебідем. Однак не можем погодитись, щоби використовувано необізнаність нашого громадянства і виґравано його в справах загально-національного значення. Після читання книги Лебідя складається цілком хибне враження, що лише група Бандери щось варта, що лише вона щось робила, що лише вона не помилялася, що лише вона є жертвенною, героїчною, мудрою. Всі інші українські патріоти мали би бути або запроданцями або нездарами. В дійсности ж при світлі заподаних нами фактів справа виглядає цілком інакше, і не позбавлений критичного розуму читач легко дійде до правильного висновку.

Небезпечність книги Лебідя полягає головно в тому, що безкритичний член групи Бандери, начитавшись подібних творів легко дістає переконання, що ця група є непомильна, всесильна, бездоганна, а натомість всі, що поза нею то мотлох. Це переконання родить засліпленність дійсними чи уроєними своїми чеснотами, здібностями, подвигами. Самозакоханість йде в парі зі зненавистю, погордою, призирством до всіх, що поза нею. Таке наставлення є глибоко антисоціяльне, як є антисоціяльним той, що скрізь і завжди хоче мати рацію. Маємо перед очима не один приклад, коли особа чи група проголошувала свою непомильність (партія має завжди рацію) і одні з них доводили їх країни до страшних катастроф, а інші готові кинути цілий світ в катастрофу.

З цим явищем самообдурювання треба боротись. Хай цих кілька зауваг до книги Лебідя послужать застриком проти хороби непомильности і самозвеличання.

9-ТІ ВИЩІ ОСВІТНІ КУРСИ

Рамя об рамя до спільної мети

Кожного літа на липень і серп... сторін розлогих країн — Канад... зїздиться до Вин...нська молодь, хлопці й дівчата.

Їдуть робітники, учні середніх і високих шкіл, а т... й професіонали. Зїзджаються католики, православні, евангелики . . . Їдуть члени й симпатики різних національних товариств.

Їх не спинюють ні вік, ні суспільне становище, ні групова приналежність.

У Винипегу вони разом, як одна зразкова родина, просиджують літні дні, слухаючи викладів українознавства, уміння провадження й організації хорів (дириґування), слухають викладів про красу українського мистецтва, вчаться українських народніх танків, промовництва . . . Вечорами співають у великому курсовому хорі, щоб в кінці курсів показати публиці свою працю у великій концертовій залі міста.

Так на Вищих Освітних Курсах українці рамя об рамя йдуть до спільної мети, яка всім однаково дорога і єдина: це пізнання української душі, що захована в культурі й мистецтві народу.

Ще ніколи ніхто не шкодував, що був на курсах. Вже 8 разів були такі курси. Цього літа будуть 9-ті курси.

Шум весни

Яку втіху, незбагнену радість і по... несе чарівна весна! Вона ось іде!

Шумить радісно кров і кличе до чогось нового.

У бувших курсантів це викликає незабутні спогади про Вищі Освітні Курси, про дороге товариство, про малознану перед курсами красу українського мистецтва, про високу й глибоку культуру свого народу.

Такі згадки, як той шум весни, кличуть до радісного пізнання.

Український нарід покладає всю надію на молодь.

І молодь щороку іде на свої Вищі Освітні Курси.

Готуйся молоде! Готуйтеся всі ті, хто хоче стати молодшим і кращим. Пізнання — обмолоджує й облагороднює.

Вже час на роздумування. Хай Курси займуть найбільше часу у Ваших думках!

"Рідная мова, пісня й наука — хай українців єднають" — так звучить гасло курсів.

За інформаціями звертайтесь:

LIBRARY AND MUSEUM
Ukrainian Cultural & Educational Centre
Winnipeg, Manitoba, P. O. Box 3093, Canada

неннями і
туацію, ду
коли
УКР

Ціна 25 ц